Без мови немає нації

СЛОВО Просвіти

ч. 3 (120)
18 січня
2002 р.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГОВОРИ ДО МЕНЕ МОВОЮ МОЄЇ ВІТЧИЗНИ!

22 січня — День соборності України. Безперечно, що різні партії і виборчі блоки намагатимуться використати цю дату у своїх цілях, доводячи свою, окремішню, патріотичність і відданість Україні. Кожна політична сила посилатиметься на мовні українські проблеми, але не варто вірити тим, хто заприсягатиметься, що мові титульної нації живеться вільготно і щасливо. Віримо тим, кому болить українське слово, його зранена душа, його рубцьоване серце. Бо мовне питання в Україні — завжди питання її незалежності і державності. Отож — ми знову — про мову, про її неозоре поле, яке є полем битви за націю. На наших прапорах — вічні слова Олеся Гончара: "Мово, будь! Мово, живи і живи!"

Сьогоднішній стан мови характеризує доцент Київського національного університету ім. Т. Шевченка Віталій Радчук.

Коли треба знесилити народ духовно, досить роздерти його на частини за мовною ознакою, роздвоїти його душу, змусити тремтіти від сіпання між мовами, бо мова і є душа. А щоб відсахнути плем'я од рідної мови, доволі зробити дві речі. По-перше, не впустити в його говір духовних багатств, що їх виробило людство, а, по-друге, перекласти і нав'язати йому чужим наріччям усе, що

Закінчення на с. 7

ЗМІНИ ПОТРІБНІ ВЖЕ —

стверджує лідер виборчого блоку «Наша Україна»

16 січня відбувся міжпартійний з'їзд виборчого блоку Віктора Ющенка "Наша Україна". Форум проходив у столичному Центрі культури та мистецтв Національного технічного університету.

У з'їзді взяли участь 2 тис. чоловік. Перед ними з доповіддю "Зміни потрібні вже" виступив лідер блоку "Наша Україна" Віктор Ющенко.

На з'їзді виступили представники партій — учасниць блоку: Геннадій Удовенко (Народний Рух України), Юрій Костенко (Український Народний Рух), Віктор Пинзеник ("Реформи і порядок"), Микола Поровський (Республіканська християнська партія), Віктор Мусіяка ("Вперед, Україно!"), Микола Жулинський (Ліберальна партія України), Слава Стецько (Конгрес українських націоналістів) та інші.

Серед них: 346 делегатів від 10 партій — учасниць блоку, — близько 350 представників ЗМІ, співробітники 32 дипломатичних місій, які працюють в Україні, керівники українських та міжнародних громадських організацій, представники духовенства.

На порядку денному міжпартійного з'їзду блоку В. Ющенка "Наша Україна" розглядалися три питання: передвиборча програма блоку В. Ющенка "Пора єднання та розквіту", списки кандидатів у народні депутати України в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, включених до виборчого списку блоку, та кандидатури від "Нашої України" в одномандатних виборчих округах. Понад 400 кандидатів блоку змагатимуться за право здійснити програму блоку у Верховній Раді наступного скликання. Як заявив Віктор Ющенко, "Наша Україна" бере на себе відповідальність за наслідки її реалізації. З'їзд пройшов у атмосфері взаєморозуміння та злагоди, адже, як було сказано Лідером: "Наша Україна — це Наш Народ — Наша Культура — Наш добробут — Наша Правда!".

Фото О. Кутлахметова

ЩОЙНО З ДРУКУ!

ПУБЛІКУЄМО РОЗДІЛ ІЗ РОМАНУ ВІКТОРА МІНЯЙЛА «ВІЧНИЙ ІВАН»

Історичний роман визначного українського письменника з Білої Церкви Віктора Міняйла "Вічний Іван" був удостоєний Національної премії імені Тараса Шевченка ще 1996 року. Та тільки наприкінці минулого року видавництво "Український письменник" спромоглося видати його окремою книжкою — премія присуджувалася за публікацію в журналі "Основа", і вже одне це засвідчує небуденність явища, яким став у нашій літературі згаданий роман.

Давній друг "Слова Просвіти" Віктор Олександрович Міняйло люб'язно зголосився на публікацію розділу багатостраждального "Вічного Івана" в нинішньому числі газети. Невдовзі роман надійде у продаж — ознайомтеся ж на с. 9 із яскравою, запашною мовою цього чудового твору, що влучно й ви-

Володимир ВОЙТОВИЧ, директор видавництва «Дніпро»: «ТИСЯЧА РОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ» — АКТ РЕАЛЬНОГО ТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ»

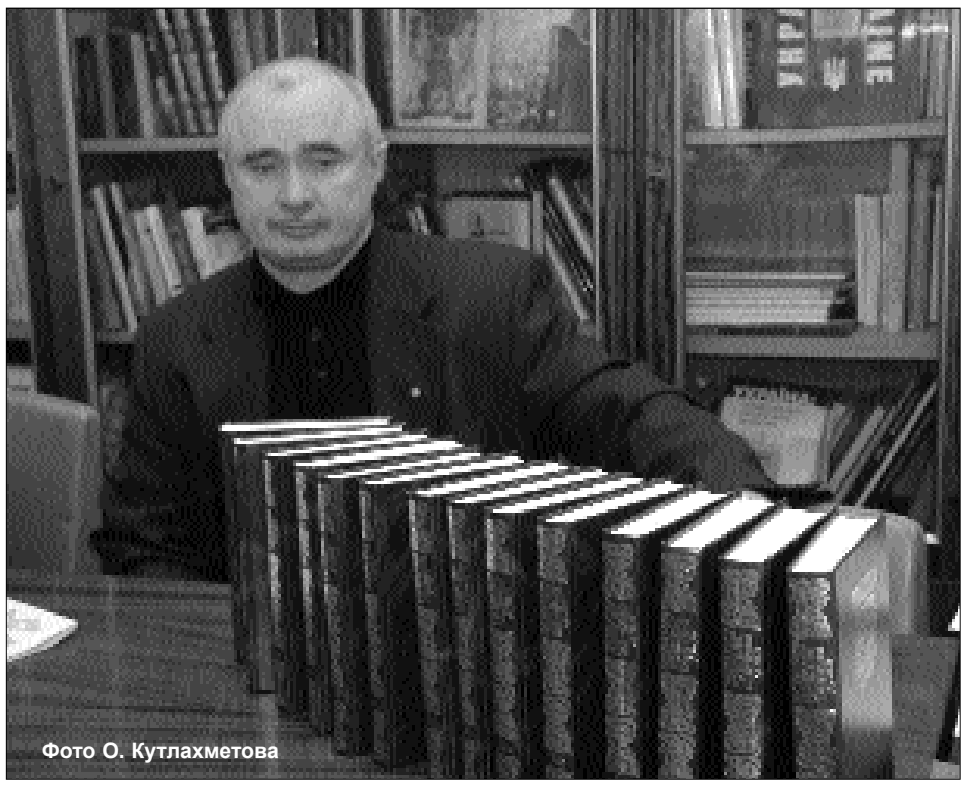
Фото О. Кутлахметова

Мені випала честь поділитися з Вами, шановний читачу, великою радістю, що прийшла до всіх нас разом із унікальним дев'ятитомним (у 14 книгах) виданням, у підготовці котрого брали участь відомі вчені не тільки України, а й української діаспори Америки. "Тисяча років української суспільно-політичної думки" — перше в нашій історії настільки масштабне зібрання документів і рідкісних історіографічних матеріалів, що писалися на теренах України в різні епохи й різними мовами. Зібрані воєдино, відтворені сучасною українською мовою, вони засвідчують: українська національна ідея розвивалася в тісних взаємозв'язках із духовним набутком інших народів світу. Відтак нам нема потреби послуговуватись імперськими історичними джерелами, — маємо свої, в належному обсязі, аби збагнути: самовіддана праця української еліти — державних, релігійних, громадських діячів — завжди була підпорядкована ідеї творення гуманного, досконалого суспільства. А ще мені хочеться принагідно подякувати самовідданим працівникам нашого видавництва, про них надто рідко згадуємо, та й то — у великі свята, це — М. В. Кравченко, І. О. Селезньова, Т. Г. М'ясникова й інші працівники видавництва. Спасибі! У нас працюють справжні патріоти.

Продовження теми читайте на с. 8

ОКРУГОМ МЕНШЕ, ОКРУГОМ БІЛЬШЕ — ЗА ДВА МІСЯЦІ ДО БЕРЕЗНЯ

Мал. М. Златковського

Комітет виборців України (КВУ) оприлюднив промовисті цифри й факти про початок виборчої кампанії.

Найбільшою несподіванкою, пов'язаною з утворенням одномандатних виборчих округів є їх зменшення на Херсонщині (було 6, стало 5) і, відповідно, збільшення на Закарпатті. Формальна причина — закарпатців побільшало на 50000 осіб порівняно з попередніми парламентськими виборами. Можна було б порадіти такій цифрі на тлі безжалісних демографічних показників, якби не суттєві "але" — згадана область кілька років поспіль залишається зоною стихійного лиха і саме звідти — чи не наймасовіша трудова міграція. Неформальне тлумачення варіацій на тему округів таке: це вигідно партії влади. Херсонська область традиційно належить до "червоного поясу", соціально-економічні її показники — чи не найгірші в країні, що сприяє протестним виявам електорату. Тим часом Закарпаття майже офіційно є базовою областю соціал-демократів, а його мешканці переважно голосують за тих, що висловлюють "державницькі" позиції.

Подібні сюрпризи спостерігаються скрізь — від одного округу відріжуть шматок району, приєднавши до іншого, аби посприяти провладному кандидату і послабити позиції його конкурента. Скажімо, центр округу №94 перемістився з Василькова до Обухова невипадково — в Обухові знову планує балотуватися Тетяна Засуха, дружина місцевого губернатора. У Василькові сформовано ядро опозиційних сил, зате обухівська влада до обласної влади особливо послужлива.

Процес формування окружних виборчих комісій (ОВК), на думку КВУ, теж дає підстави спрогнозувати велику кількість зловживань і порушень.

Зокрема, не всі партії спроможні забезпечити своє представництво в ОВК, у процес формування дільничних комісій активно втручається місцева влада, максимальну кількість їхніх членів не встановлено.

Поки що найвагоміше в ОВК представлені комуністи — 225 осіб, на особу менше — "Батьківщина", далі НРУ — 223, стільки ж своїх людей мають ПЗУ та СДПУ(о). "Трудова Україна" репрезентована 208-ма членами ОВК, НДП — 223-ма, Партія реґіонів — 215-ма. Усі три партії, як відомо, входять до блоку "За ЄдУ!", тож проста арифметика дає змогу підрахувати, що саме це об'єднання майже монополізувало ОВК.

Нарешті, не визначено саме поняття передвиборчої агітації, а майбутні кандидати, які ще не зареєструвались у відповідних комісіях, не можуть бути притягнутими до відповідальності.

●

ПОДАЙТЕ ЇМ ГОЛОСІВ ЩЕ ДО ВИБОРІВ

Електоральні настрої громадян назвали лідерів виборчої кампанії. Настрої вивчав Центр політичного аналізу при науковому журналі "Політична думка".

В 75 округах опитали 30000 громадян. Вони голосували б за "Нашу Україну" (18,8 % проти 19,7 % у листопаді), КПУ (16,1 % проти 15,9 %) чи блок Юлії Тимошенко (7,9 % проти 7,4 %). Отже, головні гравці на електоральному полі визначилися. Попри те, що, за словами Володимира Полохала, редактора "Політичної думки", "Наша Україна" цілком безграмотно проводить виборчу кампанію, використовуючи лише імідж Віктора Ющенка. Очолюваний ним блок зайняв нішу обережної політичної дії. При цьому майже повністю ізольовано активність Руху чи інших організацій, що входять до блоку".

Утрачають соціал-демократи об'єднані. У грудні на їхню підтримку висловилися 4,1 % опитаних, тим часом як у листопаді — 6,9. Так сталося тому, що "після відставки з посади віце-спікера Віктора Медведчука громадяни зрозуміли — СДПУ(о) більше не є партією влади, такою стала "За єдину Україну!". Попри те, що СДПУ(о) і надалі залишається пропрезидентською структурою".

За "За ЄдУ!" проголосують 5,8 %. Для політологів залишається загадкою, чому лідери рейтингу не об'єднують зусиль проти блоку партії влади замість того, щоб змагатися між собою. Адже, на думку Володимира Полохала:

— Завдання "За ЄдУ!" цілком очевидне — відтягти мільйон голосів від блоку Юлії Тимошенко чи соціалістів.

Коментуючи присутність у списку СПУ майора Мельниченка, редактор "Політичної думки" зауважив, що це "навряд чи дозволить ЦВК".

Разом з лідерами стали відомі і "політичні жебраки", тобто ті, чиї шанси потрапити до парламенту характеризуються як мізерні. Усього 3 % у "Яблука", 2 % — у "Єдності", 1,9 % — у "Демократичного Союзу".

● **Л. П.**

«ЯБЛУКУ» ЦВК НЕ УКАЗ?

Особи, які намагатимуться через підкуп виборців вплинути на їхнє волевиявлення, нестимуть кримінальну відповідальність. Про це повідомив голова Центральної виборчої комісії Михайло Рябець на прес-конференції.

За його словами, українське законодавство передбачає таку кримінальну відповідальність, якщо це порушення буде встановлено судом.

М. Рябець нагадав, що під час проведення передвиборчої агітації в період виборчого процесу по виборах народних депутатів України 31 березня 2002 року також забороняється надання виборцям грошей чи безкоштовно або на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, інших матеріальних цінностей.

Тим часом в одному з столичних гастрономів днями можна було придбати пельмені зі значною знижкою, на упаковці красувався бренд партії "Яблуко". Про покарання для "яблучників" за таку продовольчу програму напередодні виборів ЦВК не повідомляла.

Інф.

●

АВТОР «БУРЖУЯ» ТЕЖ ПІШОВ У ПОЛІТИКУ

Виборчий список блоку "Народний рух України за єдність" очолять Богдан Бойко, Георгій Філіпчук, Едуард Креч і Юрій Рогоза.

Про це повідомив керівник виборчого штабу блоку НРУ Олег Шеремет. За його словами, наприкінці наступного тижня відбудеться Центральний провід Народного руху України "За єдність", який запропонує для затвердження делегатам з'їзду виборчого блоку НРУ саме такий варіант списку.

З'їзд виборчого блоку НРУ відбудеться 20 січня.

Як заявив керівник виборчого штабу блоку НРУ, оприлюднений ним варіант чільних позицій списку "є результатом внутрішніх дискусій і продуктивних консультацій учасників блоку".

"День народження буржуя-3" напевне розповідатиме про його пригоди в парламенті чи бодай у політиці, якщо до Верховної Ради авторові вітчизняного теле-мила не вдасться потрапити.

● **Інф.**

ЩЕ ОДИН БЛОК — «ПРОТИ ВСІХ»

Минулого тижня у Києві розпочав роботу міжпартійний з'їзд політичних партій виборчого блоку "Проти всіх" (Патріотичної партії України і Партії малого і середнього бізнесу — *УНІАН*).

"Проти всіх" затвердив список кандидатів у народні депутати у загальнодержавному багатомандатному окрузі. Зокрема, до першої п'ятірки увійшли: голова Патріотичної партії Микола ГАБЕР, Дмитро КОРЧИНСЬКИЙ (раніше був у "Батьківщині"), голова Партії малого і середнього бізнесу Віктор ШВЕЦЬ, Наталя БЕРЕЖНА (безпартійна) і Ярослав ІЛЬЯШ (безпартійний).

З'їзд блоку "Проти всіх" також затвердив передвиборчу програму блоку. Зокрема, блок виступає проти: "безсоромної некомпетентної влади, постійної залежності від Сходу і Заходу, неефективної системи захисту громадян, брудних політичних виборчих технологій, цензури та вбивства журналістів". Крім того, блок виступає "проти безсилої екологічної політики, беззубих профспілок, непрофесійної армії".

● **УНІАН**

«ЖІНКИ РОКУ» — ТИМОШЕНКО, ВІТРЕНКО, ГОНГАДЗЕ

Юлія ТИМОШЕНКО, Наталія ВІТРЕНКО і вдова журналіста Георгія ГОНГАДЗЕ Мирослава стали лідерами номінації "Жінки української політики" 2001 року в дослідженні агентства "УПресА" "ЗМІ-рейтинги суб'єктів української політики у 2001 році".

Директор інформаційно-дослідницького агентства "УПресА" Сергій СКРИПНИК повідомив, що агентство здійснило підрахунок публікацій в українських електронних, друкованих і мережевих ЗМІ, у яких протягом минулого року згадувалися суб'єкти української політики. У дослідженні не розрізнялися публікації позитивного і негативного характеру.

За словами С.СКРИПНИКА, ЗМІ-рейтинги не є показниками електоральної популярності політичних суб'єктів, але справляють на неї вплив.

ОМЕЛЬЧЕНКО СХВАЛЮЄ ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ЗА ФАКТОМ ОПРИЛЮДНЕННЯ ЗАПИСУ ЙОГО ТЕЛЕФОННОЇ РОЗМОВИ З ЮЩЕНКОМ

"Прослуховування, а потім оприлюднення будь-якої телефонної розмови — це кримінальна справа", — сказав Київський міський голова Олександр Омельченко в ході з'їзду очолюваної ним партії "Єдність", коментуючи порушення справи за фактом оприлюднення запису телефонної розмови з лідером блоку "Наша Україна" Віктором Ющенком.

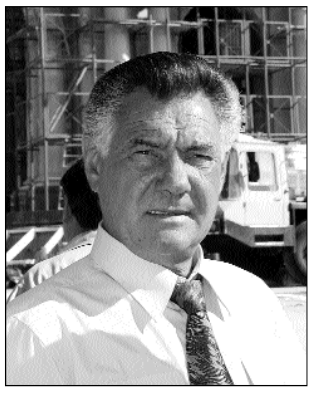
Олександр Омельченко

Столичний мер повідомив, що кримінальну справу порушено за двома статтями: за фактами підслуховування та оприлюднення.

"Річ не у тому, що в центрі скандалу опинилися О. Омельченко і В. Ющенко, а в тому, що на цьому місці можуть бути Іванов, Сидоров, Петров — будь-хто з громадян України", — наголосив лідер "Єдності". Він висловив упевненість, що у правовій оцінці цих фактів зацікавлена передусім держава. "Я переконаний, що це потрібно і гаранту Конституції — Президенту Леоніду Кучмі, який потрапив нещодавно під такі ж дії — причому, на багато вищому рівні", — сказав О. Омельченко.

Він висловив переконання, що "технологи, спільники й виконавці" нового скандалу мають пряме відношення до касетного скандалу минулого року. "Майор Микола Мельниченко — це маленький гвинтик від карбюратора, без якого карбюратор може працювати й далі, — відзначив О. Омельченко. — Його можна обміняти або на іншого майора, або навіть обійтися і без нього". Водночас О. Омельченко наголосив, що "не може бути справжньої демократії та справжньої незалежності в Україні, доки кожному громадянину не буде гарантовано прав і свобод".

Колишній майор Державної служби охорони Микола

МАЙОР МЕЛЬНИЧЕНКО НЕ МАЄ ШАНСІВ СТАТИ ДЕПУТАТОМ

Мельниченко не має шансів стати народним депутатом України від Києва, вважає директор Інституту політики Микола Томенко. До такого висновку спонукають результати опитувань громадської думки, проведені у виборчих округах столиці.

Інститутом політики було проведено соціологічні опитування у Голосіївському, Оболонському та Печерському районах столиці. Як відомо, у Голосіївському виборчому окрузі була заявлена можливість балотування М. Мельниченка за підтримки Соціалістичної партії України. Водночас, як продемонстрували результати опитування, незаперечним фаворитом виборчих перегонів є нинішній народний депутат від цього округу Сергій Терьохін (партія "Реформи і порядок") — за нього віддали б свої голоси 26 % опитаних. За друге місце поборолися б кандидати від блоку "Єдність" (12 %) та кандидат від Компартії України (11 %).

При цьому за М. Мельниченка (СПУ) проголосували б 5 % мешканців Голосіївського району столиці, за директора Центру екстремальної політики Олеся Донія (героя студентського голодування на Майдані Незалежності 11 років тому) — 4 %; за народного депутата Валерія Асадчева (Український народний рух) — 3 %. Не визначилися з вибором 31 % опитаних.

УНІАН

●

ЄВРОПІ — ЄВРО. УКРАЇНІ — НОВА «ЗАЛІЗНА ЗАВІСА»?

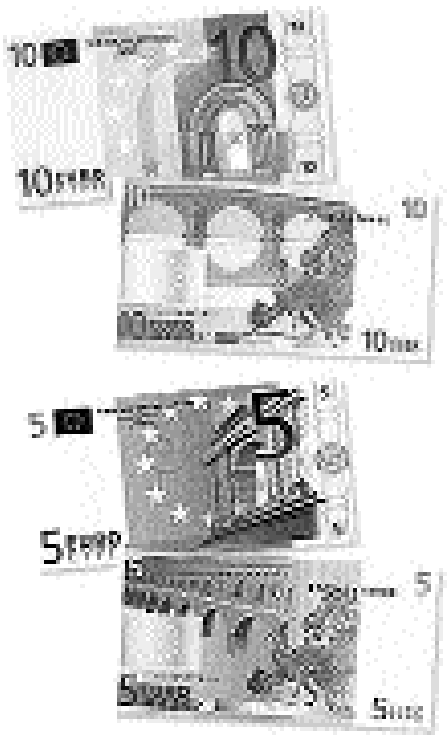

З початку 2002 року нова валюта євро перетворилася з віртуальної одиниці розрахунків, котрою раніше послуговувалися виключно банки та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, на реальну валюту європейської спільноти.

Але виглядає на те, що європейці запізнилися з введенням цієї валюти аж на два десятиліття. Мета створення валютного союзу була визначена ще в 1969 році в Гаазі, де роком введення єдиної валюти обрали 1980 рік. Проте криза світової фінансової системи 1971 року внесла істотні корективи в розвиток цього процесу. Сьогодні до "зони євро" вже приєдналися дванадцять країн Європейського союзу: Австрія, Німеччина, Франція, Іспанія, Нідерланди, Люксембург, Ірландія, Фінляндія, Португалія, Греція, Бельгія та Італія. Утрималися Данія, Великобританія і Швеція. Поява нової валюти знаменує собою появу другого за своїм економічним і політичним значенням світового центру, яким стала на сьогодні об'єднана Європа. Сполучені Штати поступово втрачатимуть монополію у світі. У зону долара входить 250 мільйонів населення, а зона євро вже сьогодні становить 320 мільйонів. На жаль, це не стосується поки що України, для якої входження до європейської спільноти залишається мрією.

ЄВРО ТА УКРАЇНА

Питання, яким чином може відбитися введення єдиної європейської валюти євро на долі України, потребує розгляду в кількох площинах. Передусім, безпосередньо, введення євро (поки що, принаймні) великого значення для грошового обігу в Україні, мабуть, не матиме. Це підтверджується тим, що перші торги євро не викликали не лише ажіотажу, а й узагалі не було куплено значної партії готівкового євро. Населення України поки що більше довіряє старому знайомому долару. Для цього, безперечно, є й підстави. Долар продовжує функціонувати на території Європи, його можна вільно обміняти, і, власне кажучи, він у нас використовується не лише як грошова одиниця, а більше як надійний засіб зберігання заощаджень — стабільні цінні папери. Очевидно, що й український бізнес ще довгий час буде використовувати долар як основну валюту. Це об'єктивно, адже й основний товарообіг в Україні, і основні операції по зовнішньоекономічних контрактах — доларові.

Ті ж громадяни, які використовували досі долар як засіб зберігання коштів, уже звикли до нього, знають усі його захисні нюанси й можливості підробки. Також призвичаїлись до нього ті, хто беруть участь у ланцюжку обміну долара. Тобто ніяких нагальних підстав для обміну доларів на євро у цих людей немає. А в побуті в Україні, як уже багато років поспіль, нормально функціонує гривня, яка останнім часом навіть потіснила частково долар. Власне кажучи, і в Європі, хоча євро увійшло в обіг і використовується як платіжний засіб, ця грошова одиниця ще є, великою мірою, новинкою. Тобто всі впливи, котрі матиме євро на економіку цих країн, ще до кінця не з'ясовані.

Мабуть, більш цікавий аспект, аніж суто фінансово-грошовий — це той вплив, котрий євро справить на Європейський союз і через це матиме вплив і на Україну. Адже введення євро — це не що інше, як один із завершальних етапів зі створення спільної території із більшістю функцій єдиної держави. Тепер, після запровадження грошової одиниці і введення регулюючих фінансових інституцій, цілком можна говорити про все більшу передачу справжніх владних повноважень до Європейського парламенту та європейських виконавчих структур. Таким чином Україна матиме в найближчі роки справу не з окремими країнами, а з об'єднаною Європою.

Україна з введенням євро все більше відсувається, на жаль, не до Європи, а на Схід. Вона не є залученою до загальноєвропейських інтеграційних процесів, а все більше відстає од сусідніх країн. Уже до цих процесів долучилися Балтійські країни, Румунія, а про Польщу, Угорщину, Чехію чи Словаччину годі й говорити. Практично всі наші західні сусіди значною мірою інтегровані до єдиної Європи. Україна попри нібито щирі бажання владних структур залишилася на тій самій межі, що й Білорусь та Росія, хоча ще декілька років тому подавала надії як більш демократична і перспективна країна. Але в таких процесах, як у спорті — або ти перестрибнув планку, або ні. А те, що ти стрибав і майже дострибнув, не зараховується.

ЩО Ж ДАЛІ?

На жаль, тут проглядаються ті рішення, які для України є непопулярними. Уже на сьогодні поступово впроваджується візовий режим для тих країн, що ще не увійшли, але ось-ось увійдуть до "зони євро". Вони — наші найближчі сусіди. Фактично, поступово опускається як митна, прикордонна, так і економічна "залізна завіса". Україна поступово стає відмежованою од тих процесів, які відбуваються в Європі. І якщо говорити більш оптимістично, то це сигнал владним структурам замислитись. А також і пересічним громадянам країни — про те, які політичні сили підтримувати, кого підтримувати і хто зможе переламати негативну тенденцію.

Саме зараз варто вжити радикальних заходів, щоб устигнути в останній вагон поїзду, що прямує до Європи. Можливо, за будь-яку ціну.

Віктор КАСПРУК,

ДЕРЖАВА ВДЯЧНА ПОЛІТВ'ЯЗНЯМ АЖ НА 100 ГРИВЕНЬ

Січень в Україні 30 років тому відзначався не просто несприятливим політичним кліматом — саме тоді розпочалися масові репресії проти українських шістдесятників. Як не парадоксально, але тоді про них знали більше, ніж зараз. Ті, хто дожили до сьогодні, почуваються щонайменше незаслужено забутими.

Хвиля арештів у Харкові, Києві, Львові чи Черкасах відправила за ґрати Івана Світличного, Євгена Сверстюка, В'ячеслава Чорновола, Івана Дзюбу, Ірину та Ігоря Калинців, Василя Овсієнка, Валерія Марченка та багатьох інших, які наважилися виступити проти радянського тоталітаризму. Список сягає понад сотню осіб. Попри те, що всі вони зовсім не вважалися підпільниками і не були пов'язаними між собою організаційно. Зате розповсюджували самвидавівську літературу (зокрема "Український вісник", редагований В. Чорноволом), у якій, втім, не йшлося про повалення існуючого ладу. Але, щоб стати його ворогом, потрібно було небагато — пропагувати ідеї незалежності України, загальнолюдських цінностей, індивідуалізму і, до того ж, бути особистістю. Такого комуністична влада не пробачала.

— *Атмосфера страху й підлоти існує завжди,* — розмірковує уголос **Євген Сверстюк**. — *Не забуваймо — коли народився Христос, Ірод уже чекав, щоб його стратити, ця містерія супроводжує нас усе життя. Але жах радянської епохи єднав людей, яким потім давали по 12 років таборів, обіцяючи ніколи не випустити на волю. Те, що ми з вами зараз говоримо — чиста випадковість.*

Наше покоління не носило в собі пережитків минулого, наша свідомість була вільною од спогадів війни чи окупації. Це був інший культурний рівень — треба було не просто виступити проти, а з чимось, що було б вищим і в естетичному, і в інтелектуальному розумінні. Інакше ми не були б почутими.

Б. Плаксій. "Василь Стус"

Прикметно, що ми не засуджували тих, хто не витримав під час слідства настільки жорстоко, як це робили люди, що взагалі не брали участі в протестах, а стояли осторонь.

Ми намагалися вивести противника на діалог. Колись дивувалися — чому президент Кеннеді іде на такі поступки, щоб налагодити спілкування з Хрущовим? Тоді не дуже розуміли — йдеться про те, щоб розмагнітити ідола і вивести його на людську розмову. Потім ми зрозуміли — якщо це вдається, ти — переможець.

Василь Овсієнко: *Самвидав тоді заполонив Україну. Він виходив за кордоном, звучав іншими мовами і по радіо "Свобода" та "Голосу Америки". Праця Івана Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?" вийшла навіть в'єтнамською мовою, не згадуючи вже про європейські. Світ почув про Україну, яка прагне свободи.*

А 30 грудня 1971-го з'явилася таємна постанова ЦК КПРС проти самвидаву. Для України ж був розіграний такий собі шпигунський детектив — приїхав молодий чоловік, Ярослав Добош, член Спілки Української молоді з Бельгії, 4 січня під час повернення назад його заарештували й виявили в нього "антирадянський документ". Це не був заклик до повалення влади, а всього-на-всього "Словник українських рим", якого склав політв'язень Святослав Караванський.

Потім було показове каяття Добоша в обмін на обіцянку КДБ відпустити додому. Повернувшись до Бельгії, Ярослав скликав прес-конференцію, під час якої зізнався: на нього дуже тиснули в КДБ.

Василь Овсієнко: *Почалися арешти, тисячі викликів на допити і обшуки. Кожен, хто не давав доказів, ризикував — його теж могли позбавити волі, звільнити з роботи, викинути з вузу. Дехто, як Ліна Костенко протягом 20-ти років, були змушені замовкнути, поетеса не могла надрукувати жодного вірша.*

Хтось спивався, хтось закінчував самогубством, а хтось писав оди на честь душителів своєї Батьківщини. Я пам'ятаю, як кагебіст Гончар подарував мені збірку Драча "Київське небо" і сказав при цьому: "А він міг би й сидіти". Шістдесятників розполовинили: одних — в тюрму, іншим — привілеї.

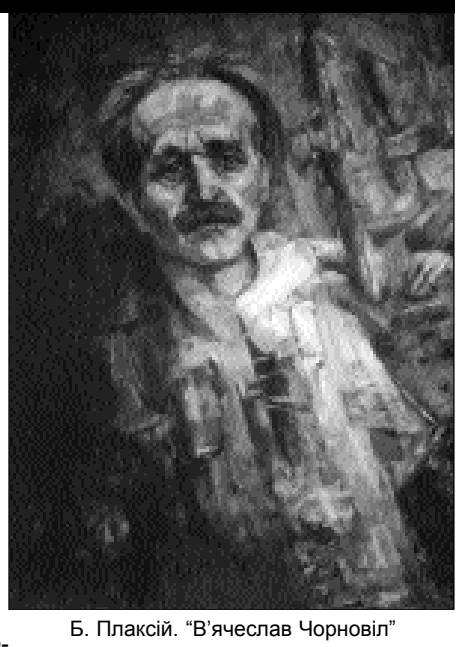

Б. Плаксій. "В'ячеслав Чорновіл"

Тим не менш, український самвидав перетинав кордон і звучав в ефірі "Голосу Америки" і радіо "Свобода". Авторам самвидаву виплатили суворий "гонорар" — по 7 років ув'язнення в таборах плюс 5 років заслання. Когось запроторили до психлікарень — як Л. Плюща чи М. Плахотнюка.

Незалежна Україна віддячила своїм героям — Президент подарував аж 50 стогривневих стипендій колишнім політв'язням і правозахисникам. Їх у державі — 30 000. У таборах з ініціативи В'ячеслава Чорновола 12 січня (день початку арештів) відзначається як День політв'язня. Сьогодні ця дата є датою лише для тих, хто постраждав за свої переконання, в календарі подій державної ваги її годі шукати. Дисидентський рух не став історичною пам'яттю.

І, звичайно, годі говорити про покарання для тих, хто переслідував, бо почесні пенсіонери Всесоюзного значення й генерали КДБ і сьогодні почуваються задоволеними життям. Справді, не в Литві чи Естонії мешкаємо, де такі злочинці хоч і через десятиріччя, але таки постають перед судом.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

СТОРІНКА ВІТАЛІЯ КАРПЕНКА

Редакція "Слова Просвіти" звернулася до відомого публіциста, професора Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка, який, будучи головним редактором "Вечірнього Києва", вів там свою персональну "Колонку", що зажила популярності в читачів, з пропозицією відновити публіцистичні виступи у нашому часопису.

Сьогодні — перша зустріч із Віталієм Опанасовичем Карпенком. Чекаємо

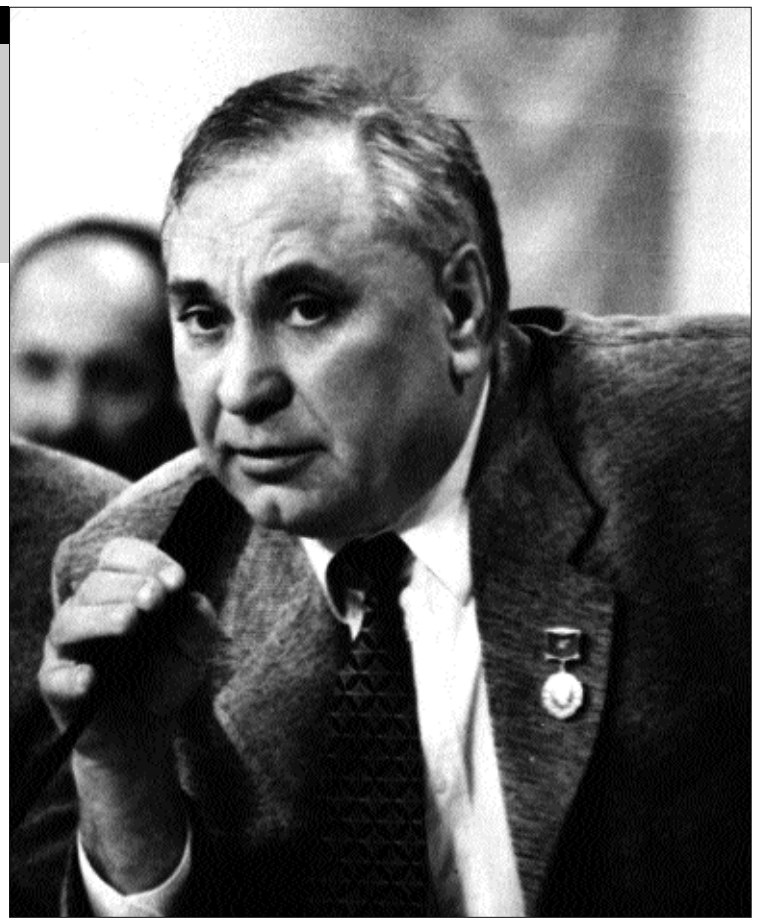

ХТО РИЗИКНЕ ПОДАТИ РУКУ ПОНАМАРЧУКУ?

На дев'ятий день після офіційного початку парламентських перегонів в Україні розпочалися "воєнні дії" із застосуванням брудних піар-технологій: оприлюднено несанкціонований запис телефонної розмови двох відомих політиків — лідера блоку "Наша Україна" Віктора Ющенка та лідера блоку "Єдність" столичного мера Олександра Омельченка, яка, за задумом ініціаторів, мала б претендувати на "касетний скандал № 2". Слід відзначити, що не випадково для цього обрано 9 січня — якраз цього дня біля пам'ятника Грушевському в Києві 10 партій підписали угоду про офіційне створення блоку "Наша Україна". Не важко здогадатися, що удар був спрямований саме проти Віктора Ющенка і очолюваного ним блоку. Виконавцем чорної справи став Дмитро Понамарчук — колишній речник покійного В'ячеслава Чорновола (до речі, був з ним в одному авто під час аварії), прес-секретаря НРУ Удовенка, який потім раптом опинився в НРУ (за єдність) Бойка, як подейкують, якраз і створеного з метою відібрати голоси, зокрема, в обох Рухів і загалом у блоку "За нашу Україну", до якого ті увійшли. Саме він провів прес-конференцію, на якій роздавалися касети із записом розмови політиків, а розшифровка була розміщена в Інтернеті на недавно створеному сайті під багатообіцяючою назвою "За чесність у політиці".

Телефонна розмова Омельченка з Ющенком відбулася 13 грудня минулого року, коли віце-прем'єр перебував у Вінниці, і зміст її стосувався теми голосування у Верховній Раді щодо зміщення Віктора Медведчука, лідера СДПУ(о), з посади віце-спікера. Ніякої крамоли у цій розмові немає — звична, хоч і не зовсім респектабельна страва з політичної кухні будь-якого парламенту, під час загострення міжпартійного суперництва. Єдине, що можна закинути її учасникам, це занадто вимогливий тон, емоційність і ненормативну лексику київського мера та властиву Ющенкові інтелігентську делікатність, що межує з невпевненістю в собі. Однак організатори провокації звинуватили Ющенка в аморальності: мовляв, не раз висловлювався за моральність у політиці, а сам узяв участь у кулуарній змові, ну й, звичайно, одним махом створили імідж Омельченкові — такого собі брутального і самовпевненого політика.

І хоч другого касетного скандалу, який міг би зрівнятися з першим, коли були оприлюднені численні розмови Президента Кучми з різними політиками і вищими державними чиновниками, не вийшло, все ж таки цей факт сколихнув український політикум — його широко коментували і політики і журналісти. Загальний лейтмотив коментарів: ганебна, чорна справа, порушення людських прав і законодавства України, де можливі підслуховування приватних телефонних — а можливо, не тільки телефонних — розмов. Ось лише кілька заголовків у пресі, які говорять самі за себе: "Пиар ударил рикошетом" ("Правда Украины"), "Марафон розпочався зі скандалу" ("Молодь України"), ""Говоріть, Вас підслуховують" ("Україна молода"), "Вибух у каналізації, або Холодний душ" ("День"), "Злодій і кричить: тримай злодія" ("Вечірній Київ") тощо.

Політики також не лишилися осторонь. Наведу кілька висловлювань народних депутатів, оприлюднених у пресі. Іван Салій (фракція "Єдність"): *"Це аморальний крок. Якщо плівки реальні, то це неприпустимо і в суспільстві, і серед політиків. Я досі поважав Понамарчука, а тепер навряд чи буду".* Петро Порошенко (фракція "Солідарність"): *"Прослуховування — це порушення конституційних прав громадян щодо захисту інформації. Це не робить честі тим, хто цим займається".* Михайло Бродський (голова партії Яблуко"): *"Це сором і ганьба. Ми живемо в бандитській державі…"* Юрій Кармазін (голова парламентського Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією): *"Я ініціюватиму порушення кримінальної справи за фактом прослуховування..."*. Іван Плющ (спікер парламенту): *"Оприлюднення плівок — це лише початок подібних акцій. Усе ще у нас попереду: і те, що під диваном, і те, що під вухом".*

Цікаво, що досить обтічно висловився той, кого усунули з керівного крісла, – Віктор Медведчук. Він не дав оцінки фактові, сказавши, що нічого нового в оприлюднених записах не почув. Щоправда, згодом, реагуючи на заяву Омельченка про те, що він звернеться до суду, визнав як адвокат, що мер має на це право. Зате соратник Медведчука по партії, лідер фракції СДПУ(о) Олександр Зінченко досить прозоро визначив свою позицію: *"...треба вдаватися до різних методів, які будуть підтримувати моральність і чесність української політики... Тому, думаю, треба використовувати всі форми тиску."* Як можна зрозуміти, депутат, говорячи про моральність, зовсім не засуджує аморальний учинок щодо підслуховування приватних розмов та оприлюднення записів — розглядає їх як форми тиску на захист моральності.

В усій цій непривабливій історії єдиною "засвіченою" дійовою особою став Дмитро Понамарчук. Його моральне падіння, вочевидь, почалося ще тоді, коли він перекинувся від Удовенка до Бойка, і завершилося 9 січня. Сумно, що журналіст перекваліфікувався у звичайного провокатора, став подібним до духовного кілера, який виконує чуже замовлення. Це стало настільки очевидним, що навіть співголова НРУ (є) Філіпчук публічно відмежувався од нього, заявивши, що його партія, членом якої став Понамарчук, не має ніякого відношення до оприлюднення записів телефонної розмови.

Понамарчук зганьбив ім'я чесного журналіста, зажив іміджу аморальної, неперебірливої і непорядної людини в очах багатьох його колег — з відповідною заявою виступила Комісія з журналістської етики, створена після убивства Ґонґадзе. Тому не тільки Іван Салій, а й багато хто переймається запитанням: *чи знайдеться принципова порядна людина, яка ризикне подати руку Понамарчукові?* Більше того, як повідомив київський прокурор Гайсинський, за фактом прослуховування телефонних розмов Омельченка — Ющенка порушено кримінальну справу і під карну відповідальність підпадає також особа, яка розповсюдила незаконно отриману інформацію. Отже, можливо, Понамарчукові доведеться відповідати перед законом.

Нас же цікавить інше — кому вигідна вся ця історія, хто стоїть за нею?

Елементарна логіка підказує, що "компромат", запущений на адресу політичних противників, об'єктивно вигідний їхнім опонентам. Найвідомішими опонентами блоку Ющенка "Наша Україна" є передусім створений як альтернатива йому блок партії влади "ЗаЄдУ" ("За єдину Україну") та партія соціал-демократів об'єднаних на чолі з Медведчуком. Якщо проаналізувати останні нападки персонально на Ющенка Президента Леоніда Кучми, то можна припустити, що й він не без задоволення потирає руки. Тим більше, що, по-перше, він явно занепокоєний високою популярністю в країні Ющенка, а також зростанням авторитету і сили мера Омельченка, який у короткий термін наростив партію і блискавично створив парламентську фракцію Єдність"; по-друге, оприлюднення підслуханих розмов двох політиків відвертає увагу громадськості від відомого касетного скандалу, головним героєм якого є сам Президент.

Звичайно, прямих доказів причетності названих сил до цієї чорної історії немає, але журналісти звертають увагу на деякі делікатні моменти, які можуть свідчити про можливість такої причетності. Передусім, щоб здійснити підслуховування телефонних розмов, потрібна складна і дорога техніка, яка є тільки у Служби Безпеки України і може бути у дуже багатих людей, себто в олігархів, до яких належать лідери СДПУ(о) та блоку "ЗаЄдУ". Служба безпеки устами прес-секретаря голови цієї структури Марини Остапенко заявила, що твердження про причетність СБУ до інциденту з прослуховуванням телефонних розмов між Олександром Омельченком і Віктором Ющенком не мають під собою підстав. До речі, багато хто цій заяві не повірив, і звертає увагу на те, що Марина Остапенко — колишня дружина Понамарчука і що між ними збереглися теплі взаємини.

Якщо взяти на віру відмежування од цієї справи СБУ, то залишається версія про причетність до неї олігархів. Як відомо, роль головного "компроматника" взяв на себе інтернетівський сайт "За чесність у політиці". Тут уже створено банк даних "найнебезпечніших політиків", серед яких, звісно, немає ні Кучми, ні Потебенька, а половина цього списку — це вороги й конкуренти СДПУ(о) з рядів опозиції.

Інтернет-видання "Українська правда" звертає увагу на один цікавий момент. Ще на початку листопада минулого року керівниця московського Фонду Павловського Марина Литвинович призналася двом журналістам про зв'язки цього фонду з СДПУ(о), а потім розказала про декілька прийомів, за допомогою яких можна допомогти розвіяти міф про Ющенка — лідера нації. Серед них означалося і створення сайта, на якому лідера "Нашої України" можна було б ловити за язик.

Литвинович не стверджувала, що ця технологія буде використовуватися на виборах, але додала, що ідеї Фонду, підготовлені для передвиборної кампанії СДПУ(О), будуть реалізовуватися з початком "виборчого процесу", тобто після 1 січня 2002. Після цієї відвертості дівчину з Києва відкликали, а в неофіційних бесідах один із співвласників Фонду дуже скептично охарактеризував її розумові здібності. Словом, конкретної відповіді, хто організував усе це непривабливе і брудне шоу, на сьогодні немає. Читач може самостійно, аналізуючи оприлюднені факти, припускати той чи той варіант. Але деякі загальні висновки можна зробити вже тепер.

По-перше, оприлюднення записів свідчить, що передвиборча боротьба розпочалася з чорного піару і що наступні вибори будуть одними з найжорстокіших і найбрудніших за всю історію незалежної України.

По-друге, до чорної справи, на жаль, залучаються і надалі будуть використовуватися залежні від олігархічних кланів засоби масової інформації.

По-третє, задум ударити дуплетом по найпопулярніших сьогодні політиках — Ющенкові і Омельченкові, які і порізно, не кажучи вже про те, якби вони об'єдналися, є достатньою загрозою планам Банківської та амбіційним претензіям есдеків об'єднаних, щоб створити їм неґативний імідж, — не вдався. Українське суспільство не сприйняло такої чорної технології і задумане бумерангом ударило по організаторах.

По-четверте, сам факт підслуховування (справжність розмови фактично підтверджена Омельченком) нагадує реалії сталінського режиму, коли повсюди були сексоти. Це грубе порушення Конституції, прав людини, і прокуратура мала б довести справу до кінця і викрити справжніх організаторів цього піару, але це малоймовірно.

По-п'яте, те, що сталося на початку парламентських перегонів, ще раз похитнуло образ України в очах світової громадськості. Уже ні в кого не викликає сумніву, що українці змушені жити в нецивілізованій, авторитарній країні, влада якої спирається на кланово-олігархічну систему правління і в якій панують правовий нігілізм та беззаконня.

По-шосте, факт прослуховування мобільних телефонів б'є по всій системі мобільного зв'язку, підриває довіру до нього з боку громадян, і навряд чи допоможуть запевнення керівників цього бізнесу в Україні, що підслухати розмови по мобільниках неможливо.

По-сьоме, нарешті, персоніфікувався образ журналіста, для якого нічого святого не існує, який готовий заради меркантильних інтересів на будь-яке паскудство. На жаль, вчинок Дмитра Понамарчука кинув тінь на всю українську журналістику, а заодно на світлий образ В'ячеслава Чорновола, прес-секретарем якого він був.

Висновки сумні, але ще не вечір. Дай, Боже, щоб не справдилися прогнози Івана Плюща, що

ВИЩИР АНТИКУЛЬТУРИ В МОВНІЙ ПОЛІТИЦІ

З початком чергової виборчої кампанії для українця настає пора випробування душевним болем. Переважна сила всього баченого і читаного щодень дорікатиме йому за те, що його українська мова все більше загрожує всенародній російськомовності. Російськомовні політики звично закликатимуть до єдності без кордонів, а державність російської мови представлятимуть як єдину запоруку миру, міжетнічної злагоди та гармонії. Не бажаючи видаватися в очах народу відвертими антизаконниками, борці за російську мову для всього українського народу створюють хоч якусь ілюзію правочинності свого політичного несприйняття державної мови й потурання безбожному зросійщенню. Роблять це за допомогою всіх можливих впливів і підконтрольних засобів інформації. Якщо їм вірити, то чинний Закон про мови з Конституцією України не заперечують особливого статусу російської мови, її офіційності чи то пак, державності. До того ж облудно використовують авторитет міжнародних правових актів, посилаючись на права людини і статус реґіональних мов — адже йдеться про безпардонне право нав'язувати російську мову всупереч Конституції та без жодного врахування прав інших громадян.

Чому ж українці все це терплять і не протестують проти зросійщення, як було в 1989 році? Насправді чимало людей не мовчить, але за десятиліття незалежності голос протесту "Просвіти" і тим паче поодинокого українця не зміг ні на йоту пригальмувати нахраписте зросійщення. Це при тому, що є законне конституційне право української мови на державність! Звісно, тільки потужна політична сила спроможна була із самого початку подолати український рух за українську мову, водночас нарощуючи темпи поширення російської мови в усіх ділянках суспільної діяльності та державних структурах. На противагу цій силі, на жаль, не знайшлося політичної потуги, яка б твердо і послідовно дбала про дотримання основних засад Конституції, а передусім — про виконання її 10-ої статті. Адже йдеться не про політику оборони української мови, а про відкриту, правову наступальну політику окультурення суспільства — викорінення зросійщення як ганебного колоніального насліддя.

Народ інтуїтивно відчуває слабкість національної демократії в захисті державної мови і усвідомлює марність гучних протестів на її захист. Люди знають, що влада суттєво не реагує на вимоги "Просвіти", хоч і не заходить у відкриту конфронтацію. Патріоти впадають у депресію, не витримуючи щоденного душевного болю від упослідження української мови в житті, у пресі, на радіо й телебаченні. Інколи складається враження, що нахабство ненависників української мови проектується на її носіїв з метою провокації вибуху протесту українців!

Треба нарешті чесно визнати, що роз'єднаність і слабкість націонал-демократії сталася після фатальних поступок у питанні державності української мови і гонитви за фальшивими пріоритетами у вигляді непідготовлених "реформ" замість комплексного трансформування країни з колонії в національну державу. Без державності української мови заявлені реформи не мали сенсу, бо невикорінене зросійщення міцно пов'язувало Україну з колоніальним минулим. До того ж політичним мовне питання зробили не українці, а ті політичні сили, які не визнають державності української мови. Зросійщення стало засобом штучного продовження в Україні перехідного періоду, який, негативно позначаючись на житті громадян, гарантує стабільні надприбутки новим багатіям. Саме тому не можна кваліфікувати їхнє ставлення до української мови як неусвідомлене. Що ж змушує, особливо під час виборів, окремих політиків, лідерів партій демонстративно виступати публічно російською мовою, хоч донедавна те саме їм непогано вдавалось українською? Невже вони вважають, що їхню російськомовність люди сприймуть як звичний акт солідарності з "російськомовним населенням"? Отже, мають для цього підстави. Адже текст Закону про мови вийшов настільки мізерним тиражем, що пересічний громадянин його, може, й не читав. Державні програми підтримки української мови практично невідомі широкому загалові, а проекти нового мовного Закону взагалі не пропонувалися для всенародного обговорення. Зрештою, у владній вертикалі немає вже й сліду структур, які б хоч формально дбали про державність української мови. А не маючи належної державної підтримки, чи може "Просвіта" компенсувати функцію держави, тим паче виграти інформаційне змагання з добре фінансованими русифікаторами? Тим паче, що й досі немає правничого коментаря з питань функціонування мов і статусу мови державної. Є куці і недолугі своєю "обережністю" тлумачення 10-ої статті в загальних коментарях Основного Закону. Навіть Конституційний Суд дав обмежене коментування цієї статті, не перелічивши всі види публічної діяльності, у яких слід послуговуватися лише державною мовою, хоча для формальних дискусій з україноненависниками чітке визначення обсягів публічної діяльності таким авторитетним інститутом створило б солідну правову опору. Особливо, коли б уперше було, нарешті, доказово визнано неправомірність уживання російської мови в політичній і громадській діяльності.

Тим часом всюди панує російськомовна інформація, що є свідченням невиконання державою конституційного обов'язку послідовно утверджувати українську мову в усіх видах суспільної (публічної) діяльності. Але ж саме тому й не сприймає пересічний громадянин російськомовну політику як чужорідну діяльність поза правовим полем Конституції. Навіть не всі демократичні політики принципово дотримуються непорушності пріоритету державної мови, хоча цілком очевидна потуга політиків агресивним несприйняттям української мови поставила себе за межі правового поля України. Хіба в іншій державі з такими політиками хтось хотів би мати справу? Вони змушені були б публічно засвідчити повагу до державної мови або здати реєстраційне свідоцтво і перестати діяти легально.

Майбутні вибори стануть іспитом для всіх нас. Політики, які не подадуть руки порушникам Конституції і не потерплять зневаги до української мови, неодмінно дістануть народну підтримку й переможуть. Виборці цього разу не повинні погоджуватися на кращих із гірших, усвідомивши аморальність допуску до влади людей, які зневажають державну мову. Хіба ж це не відверта демонстрація людиноненависництва? Хіба можна уявити ще дикіший вищир антикультури в мовній політиці?!

…А тим часом блок "За єдину Україну" поширює листки опитування, де серед пропозицій щодо поліпшення системи освіти є питання: "Чи не варто розширити можливості викладання в навчальних закладах російською мовою?"

Володимир ФЕРЕНЦ,
заступник голови обласної "Просвіти", м. Івано-Франківськ

БОЛЮЧІ ПРОБЛЕМИ — СПРАВА НЕ ЛИШЕ ЛІКАРІВ

Пропозиції, висловлені учасниками III Всесвітнього Форуму українців щодо мовного будівництва в Україні, поки що не реалізуються в діяльності урядових структур, хоч Резолюція, прийнята Форумом, є для них, по суті, своєрідним наказом світового українства. З розумінням проблеми утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя, як того вимагає 10 стаття Конституції України, поставились у Міністерстві охорони здоров'я. Важливими реальними кроками в цьому напрямку є заходи, розроблені Міністерством, а саме: укладання (поновлення) контрактів з керівниками навчальних закладів та обласних відділів охорони здоров'я здійснювати лише за умови вільного володіння ними українською мовою; забезпечення в достатній кількості підручниками та навчальними посібниками українською мовою всіх студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—IV рівня акредитації МОЗУ; збільшення в навчальному процесі кількості годин з української мови за рахунок введення елективного курсу "Сучасна українська мова".

Запроваджено для випускників ВМ(Ф)НЗ I—IV рівня акредитації МОЗ України обов'язкового державного іспиту з фахового володіння українською мовою, введено екзамен з української мови для вступників до аспірантури, створено кафедри українознавства у всіх ВМ(Ф)НЗ I—IV рівня акредитації МОЗ, де їх ще немає, проведено атестації викладацьких кадрів ВМ(Ф)НЗ I—IV рівня акредитації МОЗ України на володіння ними державною мовою та практичне використання її у педагогічній діяльності та працівників апарату МОЗ України на володіння ними державною мовою.

Для реалізації цих заходів Міністерством охорони здоров'я введено графік переведення навчального процесу у ВМ(Ф)НЗ I—IV рівня акредитації на викладання українською мовою.

Викладання навчальних дисциплін українською мовою, як повідомляє МОЗ, належно впроваджене лише у ВМ(Ф)НЗ західного реґіону. У навчальних закладах південних і східних реґіонів України виконується програма з усебічного розвитку й функціонування української мови як державної. Студентами I курсу вивчається курс "Ділова українська мова", за результатами якого вони складають диференційований залік. Українською мовою видаються підручники, навчально-методичні посібники, програми, словники для студентів і викладачів. Створено кафедри ділової української мови. Затверджено опорну кафедру, яка координує їх роботу у ВМ(Ф)НЗ.

МОЗ проводяться Всеукраїнські конференції й наради щодо запровадження державної мови, на яких, зокрема, розглядаються питання, порушені учасниками III Всесвітнього Форуму українців. Центральне Правління ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка вдячне Міністрові охорони здоров'я В. Москаленку за реалізацію пропозицій, висловлених учасниками III Всесвітнього Форуму українців із питань мовного будівництва.

Анатолій ТРЕБЕНКО,
зав. відділу Секретаріату ВУТ "Просвіта"

ЗАЯВА

Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка з приводу становища в українському футболі

Футбольні спеціалісти та болільники продовжують аналізувати прикрі невдачі столичного "Динамо" та національної збірної України на міжнародній арені. Недавно свої пояснення журналістам давав Валерій Лобановський. Причин усі знаходять багато. Проте головну причину обминають. А вона полягає в тому, що наше "Динамо" та наша збірна не стали справді українськими національними командами з високим рівнем національного патріотизму.

Київське "Динамо" перетворилося в інтернаціональну команду, в якій мовою спілкування є не мова українців, а мова росіян. Виникає резонне запитання: *"Якої нації є наша національна збірна?"* Адже ні тренери, ні керівництво української команди української мови не люблять і нею не спілкуються, а футболісти беруть із них приклад. Гордість нашого футболу і лідер збірної, який вийшов з української сім'ї і носить прізвище найвеличнішого українця, жодного українського слова вимовити не бажає, водночас хизуючись перед усією Україною знанням мови народу, для якого нині грає у футбол.

Неможливо без хвилювання та почуття сорому спостерігати постійні інтерв'ю футболістів і тренерів національної збірної мовою іншої нації та дивитися, як українські футболісти стоять, немов у рот води набрали, коли виконується наш національний гімн, у той час коли навіть негри, що грають за французьку збірну, натхненно, поклавши руку на серце, співають "Марсельєзу".

Коли збірна Хорватії грала в Києві останнього разу, мало хто звернув увагу на великий щит, який хорвати поставили біля воріт Олександра Шовковського. На ньому метровими літерами було написано: "U boj, u boj za narod swoj!" Третє місце хорватів на світовій першості було винагородою за те, що ігри збірної своєї маленької країни їхній тренер розглядав як бій за свій нескорений народ. І дуже шкода, що тренером нашої національної збірної затверджено не хорвата Мирослава Блажевича, який розуміється на національно-патріотичному вихованні спортсменів і усвідомлює його значення, а спеціаліста з чудовим українським прізвищем, який, як і його попередник, ніколи не зробить футбольну збірну України справді українською.

Голова Товариства "Просвіта"
Павло МОВЧАН

Голова Київської "Просвіти"
Юрій ГНАТКЕВИЧ

НЕТЯМУЩЕ «КРЫМСКОЕ

У Криму знову почався активний інформаційний тиск на організації, які обстоюють функціонування української мови на півострові. Газета "Крымское время", відома своїми проросійськими публікаціями, в статті "Проблемы "украиномовной освиты" коснулись рускоязычных школ" відкрито заявляє про недоцільність створення в Криму українських шкіл.

Посилаючись на тезу, що "українців у Криму немає, а якщо і є, то й вони перейшли на російську мову", а також на власне тлумачення ст. 53 Конституції України, автор статті твердить, що вся освіта на півострові має здійснюватися мовою національної меншини — російською.

Листом до редактора газети "Крымское время" Лариси Кондратенко відреагував на статтю (до речі, символічно опубліковану 7 листопада) голова Кримської "Просвіти" Сергій Савченко. Зупиняючись окремо на 53-й статті Конституції України, він нагадав, що "в Конституції не вказано, що держава забезпечує загальну середню, а тим більше вищу освіту мовою національної меншини (тобто освіта може бути й початковою (школа I ступеня) й неповною середньою (школа II ступеня), а може бути просто школа в національно-культурному товаристві, тобто, інакше кажучи, — недільна школа)".

У відповідь на твердження про відсутність на півострові українського населення та недоцільність йому україномовних шкіл та класів з українською мовою викладання, Голова Кримської організації Руху (Українського Народного Руху) Олег Фомушкін нагадав, що "навіть за статистикою ще Радянського Союзу в Криму проживало 50% росіян, 25% українців та 12% кримських татар, але лише 4 з 600 кримських середніх шкіл є українськими?" "Про яку справедливість можна говорити, коли понад 99% шкіл є російськими", — риторично запитує він. Щодо позиції саме цієї газети ("Крымское время") в питанні української мови, Олег Фомушкін вважає: той факт, що "газета створена під патронатом лідера партії "Союз" Лева Мірімського, пояснює, "на чиє замовлення газета пише свої відверто антиукраїнські статті".

На переконання Олега Фомушкіна, на відміну од питання з російською нацменшиною, абсолютно протилежною є ситуація з кримськими татарами. За його словами, "більшість кримських татар активно вивчають державну мову. Так, в Молодіжнинській середній школі, більшість учнів і вчителів якої є кримські татари — близько 90% всіх занять ведеться українською мовою. А Кримський Індустріально-Педагогічний інститут, теж переважно кримськотатарський за складом, випускає вчителів української мови, кримських татар за національністю".

Назар МАЗУР

«...РЕЗУЛЬТАТИ БУДУТЬ У НАЙБЛИЖЧІ РОКИ...», або В ХАЩАХ СЛІВ ПРО ЕКОНОМІКУ

Винесений у заголовок фрагмент висловлювання голови Адміністрації Президента України є типовим як для характеристики лексичного стилю нинішньої влади, так і для її відношення до народу, інтереси якого вона, за її словами, репрезентує.

Розпливчаста обіцянка позитивних зрушень "у найближчі роки" дуже нагадує відому обіцянку Ходжі Насреддіна, який так само "в найближчі роки" пообіцяв продемонструвати позитивний результат, після того, як узявся навчити ішака мулли розмовляти узбецькою мовою. А коли незалежні спостерігачі поставили під сумнів реальність виконання обіцянки, Насреддін філософськи зауважив: *"У найближчі роки або ішак здохне, або мулла помре."*

Дещо подібне ми вже неодноразово чули від можновладців України. Тільки йшлося не про ішака і узбецьку мову, а, наприклад, про повернення наших пограбованих вкладів у Ощадбанку. Чергове повідомлення обіцяє нам повернути гроші до 2015 року. Чи доживе до того терміну той, хто ішачив на совєцьку владу, — питання риторичне.

Щоправда, впродовж кількох останніх тижнів чуємо надто оптимістичні вигуки: *"За темпами економічного зростання ми йдемо попереду всіх у Європі!"* Мабуть, такі ремінісценції з уст владних чиновників слід було б сприймати, як обнадійливі прояви підвищення незабаром життєвого рівня.

Але у нас, в Україні, де мовне питання ще тісніше пов'язане з виробництвом і обсягом ВВП, ніж у Самарканді за часів Насреддіна, далеко не всі погоджуються з цією тезою. Як-от, наприклад, народний депутат **Олександр Турчинов:**

"Коли в державі насправді зростає обсяг виробництва, тоді цілком логічно зменшується безробіття і, водночас, збільшується споживання енергоресурсів. Натомість для "українського дива", про яке на весь світ повідомляє пан Л. Кучма, характерним є збільшення безробіття, а енергоспоживання не збільшується. Отже, виходить, що ВВП у нас робиться з повітря.

Проведений нами аналіз свідчить, що реального зростання ВВП в Україні не відбувається, а відбувається його ***часткова легалізація*** *внаслідок заходів, що їх свого часу вдалося здійснити Юлії Тимошенко й Віктору Ющенку для прозорих розрахунків в енергетичному секторі, що потім викликало подальшу хвилю часткового виходу з тіні інших галузей економіки.*

Тобто зараз ми стали свідками не фактичного, а ***статистичного*** *збільшення деяких макроекономічних показників унаслідок інерційності господарства. Але після того, як відбулася зміна уряду і оточення Президента отримало контроль над господарством України, знову поновлюються тіньові схеми в економіці.*

Нещодавнє усунення Ігоря Мітюкова з посади міністра фінансів зайвий раз підтверджує наші висновки про ВВП, як про мильну бульбашку. Адже якщо б ВВП насправді зростав, тоді зростали б і надходження до бюджету. Але саме збільшення надходжень до бюджету ми й не бачимо, бо Мінфін не добирає десь 900 млн. грн. бюджетного ресурсу, а бюджетне фінансування фактично заблоковане. Те, що говорить Л. Кучма, — це є сьогодні більшою мірою профанацією, ніж констатацією реального стану справ у економіці".

Ну, з паном О. Турчиновим — усе ясно. Він, як законодавець-аналітик, давно не погоджується з лукавою статистикою у стосунках між муллою, Насреддіном та ішаком. А що з цього приводу скаже офіційна виконавча влада?

ПЛЮВАЛІЗМ

На засіданні Кабміну України, присвяченому підбиттю перших підсумків минулого року, прем'єр-міністр **Анатолій Кінах** попередив, що попри 14% зростання ВВП в 2001 році, нас чекає важкий 2002 рік.

Воно й зрозуміло, адже іноземні інвестиції, про які, як чудодійну панацею від усіх хвороб нашої економіки, говорилося (і на які молилося) в українських владних верхах упродовж останніх п'яти років, становлять сьогодні (аж!) 80 доларів США на одного мешканця України. Тоді як у Польщі закордонні інвестиції становлять 800, а в Угорщині — 1240 доларів на одного мешканця країни.

Чому така розбіжність? — запитаєте. Чи не тому, що зарубіжні підприємці менше хочуть вчепитися у бізнес в Україні, ніж у тій самій Польщі?

Зовсім навпаки. Якраз щодо України наміри у всіх закордонних інвесторів (серед яких вистачає також й "інвесторів") досить перспективні, масштабні й, подекуди, солідні. Але саме солідні підприємці, солідні фінансові установи і кредитори впродовж десяти років кучмономіки набралися сумного досвіду "партнерства" з печерськими верховодами. Кажучи коротко: не вірять іноземці нинішній владі України. А тому Захід у черговий раз відклав надання Україні кредитів, про що на засіданні Кабміну нагадав український прем'єр.

Крім того, Захід уже не має ілюзій щодо реальної (а не словесної) спрямованості симпатій та інтересів українського правлячого політикуму у сфері економіки — інтересів відверто проросійських. Не західним, а російським бізнесменам фахівці з вул. Банкової віддають не тільки окремі українські підприємства, а й цілі підгалузі економіки, ніші на українському ринку і ринку СНД.

До того ж, Захід не задоволений структурою використання кредитів і різних фінансових допомог, які надаються Україні, керівна верхівка і апарат якої дбають, насамперед, про залагодження своїх особистих інтересів. Звинувачення конкретних осіб у вищих ешелонах влади в корупції вже нікого не дивує, а сама корупція давно стала невід'ємним, а отже, й ніби легальним (якщо не сказати: легітимним) елементом українського життя.

Тим часом високопоставлені функціонери державної адміністрації, які мають великі повноваження, трактують нинішню ситуацію досить своєрідно, з корекцією на особливі українські умови. Зокрема, **Володимир Литвин**, глава Адміністрації Президента України, вважає, що все розвивається цілком нормально:

"Економічна система — особливо у нас — є інерційною. І ці високі, вражаючі відсотки зростання, які ми маємо, поки що не ***матеріалізувалися в соціальній сфері, не відбилися на соціальному самопочутті людей*** (тут і далі виділення моє — *С. К.*). *Думаю, що* ***результати будуть у найближчі роки…***

Думаю, що на те й існує опозиція, щоб звинувачувати владу і доводити, що опозиція зробить краще".

З радістю повірив би пану В. Литвину, якби нинішні керівники держави дотримувалися конституційних норм стосовно ***матеріалізації в соціальній сфері***, а також ***відбиття на соціальному самопочутті людей*** так, як це належить чинити в демократичній державі, яку вони мало не щодня проголошують. Адже для владних посткомуністично-номенклатурних ***посадовців*** макропоказники вже давно і позитивно ***матеріалізувалися і відбилися*** на їхньому ***соціальному самопочутті*** (причому абсолютно незалежно від рівня макропоказників), тоді як усі інші громадяни мають чекати на те, що ***результати будуть у найближчі роки…***

З такою "концепцією" не тільки високоерудована політекономічна опозиція, а й рядовий українець не може погодитись. Ось що пише з Дніпропетровська пані **Нонна Ребрик**:

"Мені соромно за нашого Президента і його оточення. Усі вони кричать, що життя в Україні поліпшується, росте якийсь ВВП… Мені до їхнього ВВП немає ніякого діла. Я дивлюся, як живе моя сім'я… Грошей мені вистачає лише на їжу і на деякий одяг… Заробити грошей — ніде."

Отже, є невелика каста владно-привладних людей, для яких усе навколо давно матеріалізувалося в умови цілком комфортного життя, і є десятки мільйонів людей, для яких ці владники-привладники організували такі умови, в яких ніде заробити грошей на елементарне виживання. А щоб такий стан речей закріпити на майбутнє, виконавча влада організувала шалений тиск на ЗМІ, на журналістів, на тих, хто володіє словом правди.

Майже афористично висловився нещодавно з цього приводу головний редактор тижневика "Політика і Культура" **Зиновій Кулик**: *"Свобода слова у нас можлива до певної межі".*

У країні, в якій ультимативна заява голови ЦВК ставиться понад Конституцією, а право на інформацію трактується вибірково, ***соціальне почуття*** більшості людей чимдалі погіршується і не додає оптимізму щодо найближчого потепління в економіці. Як вважає політолог **Володимир Полохало**, — *"У нас є привілейовані учасники виборчого процесу і ті політичні актори, які отримують достатні можливості для поширення своїх ідей. І є ті, які вже заздалегідь, апріорі, визначаються владою як аутсайдери".*

Цікавий підсумок цієї дискусії запропонував на передноворічній зустрічі з журналістами наш видатний спікер парламенту: *"Наприкінці 2001 року — першого року XXI століття — кожному з представників української влади, хоч би до якої гілки він належав, нарешті, є що сказати…"* Як бачите, сказали…

Тільки чому НАРЕШТІ? Влада постійно щось говорить і постійно **знаходить що сказати** ось вже впродовж десяти з гаком років. Знаходить слова, за якими, переважно, не йдуть діла. І ніхто їй не заважає. Причому, не тільки не заважає говорити, а й чинити будь-що. І виправдовувати будь-що вчинене. Владі ніхто не заважає.

Ось у цьому — головна причина, що НІХТО. Бо за цим НІХТО —

СЛОВО ПРЕЗИДЕНТА — ЩЕ НЕ ЗАКОН, АЛЕ МОЖЕ НИМ СТАТИ

Чи не найголовнішим внутрішнім питанням зовнішньої політики України є питання про членство в НАТО і ЄС. Загалом, тут немає питання. Проте має бути відповідь. Причому чітка, однозначна, рішуча і без зволікання.

Натомість спостерігаємо впродовж усієї новітньої історії України цілком протилежне: нечіткість, неоднозначність, нерішучість і зволікання. Особливо щодо вступу до НАТО. А це вже небезпечно. Небезпечно — не вступати до НАТО.

Так само й до ЄС, яке вже й спільну валюту впровадило, перетворивши свій фінансовий простір у прозоре поле спільного господарювання без утрати національних інтересів жодної з країн-членів.

Але для цього кожна з країн-членів відповідним чином допасувала своє національне законодавство до європейських стандартів, попередньо реорганізувавши свої урядові структури.

Керівництву України поки що ніщо не заважає так само тупцювати на місці, озираючись на Москву зараз, як і десять років тому.

Особливо нині, коли з такою помпою проголошено "Рік України в Росії", за яким чітко проглядається черговий крок російського чобота в Україну. Звичайно, Росія в особі Путіна хотіла б привселюдно почути від керівництва України про те, що ніщо не стоїть на заваді просуванню інтересів московського Кремля в Київ, щоб і мови не було про якісь реальні наміри Печерська у напрямі Брюсселя.

ЛЕКСИКА ВЛАДИ

І таки почула від нашого Президента Л. Кучми: **"Ні під час мого президентства, ні наступного президента, вступ України до Європейського Союзу не відбудеться…"**

Сказав, як відрубав. Без права вето.

А поки що високі посадовці Ради Європи час від часу приїздять до Києва з Брюсселя і закликають посадовців українських ужити заходів до посилення стратегічного партнерства з об'єднаною Європою, вказують на необхідність прискорення реформ, дотримання прав людини, свободи слова, діляться сумнівами щодо прозорості розслідування справи Гонгадзе…

● **Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ**

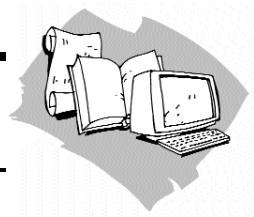

ГОВОРИ ДО МЕНЕ МОВОЮ МОЄЇ ВІТЧИЗНИ!

Закінчення. Початок на с. 1

Порівняймо: посольство Франції в Україні спільно з МЗС Франції запровадило програму сприяння видавничій справі "Сковорода" і дає нам гроші на те, щоб ми перекладали найкраще з їхнього духовного набутку українською мовою, а наших майстрів перекладу щороку ще й преміює за результатами окремого конкурсу, тоді як Росія створює затулінський варіант Малоросійської колегії і завалює нас вагонами легкотравного російськомовного чтива, бо це, як сказано у Федеральній цільовій програмі "Російська мова", "відповідає стратегічним інтересам" Росії і примножить її "економічну могуть". Мова коштує дорого. Той, хто переходить на чужу мову, мусить за це добряче платити. Якби ж то тільки з кишені. Платимо оптом і вроздріб свободою.

Нові часи — тонкіші методи. Довжелезний список заборон і обмежень української мови ось-ось має поповнити новий Закон про ратифікацію Європейської хартії реґіональних мов або мов меншин. Проект такого закону подав до Верховної Ради 12 вересня 2001 року сам гарант Конституції (дотримання 10-ї статті якої поки що активно гарантується з точністю до навпаки). Бо дуже треба нам з фейсом і кейсом у Європу, хоч там за 10 років існування Хартії її ратифікувало у тій чи іншій вигідній для себе частині тільки 14 держав. То байдуже, що сама Хартія покликана захищати мови, які перебувають на межі зникнення, і зобов'язує нацменшини дбати про мову свого громадянства, визнаючи за нею виключні права на своїй землі. Байдуже, що у нас діє Закон про національні меншини, яким сповна застережено мовні права меншин. Міжнародна спільнота визнала цей правовий акт одним з найкращих і найдемократичніших у галузі міжнаціональних взаємин. Переконувати її ще раз, дублюючи закон, означало б утверджувати у погляді, що Україна не шанує вже ухвалених законів і не бажає їх виконувати. Утім, це й так очевидно на прикладі нехтування нині чинного Закону про мови. З одного боку упаковки українські фірми тулять англійську назву товару, з іншого — російську. А де ж тутешня? І на те нема ради. Досі не прийнято нового Закону про мови, який би передбачав хоч якийсь контроль за правопорядком і санкції проти порушників (у Верховній Раді вже залежалися шість законопроектів, зокрема й поданий Кабміном). Не випрацювано і Концепції державної мовної політики (цю роботу, підібравши для неї фахівців, ініціював і "забув" довершити на початку 1999 р. Департамент з мовної політики, котрий у Держкомнацміграції розформовано з 1 квітня 2000 р.).

Внутрішні потреби України вимагають невідкладно створити повносилий спеціалізований державний орган для виконання затверджених урядом програм мовного розвитку (їх ніхто не скасовував, хоча нова давно на часі), а також для здійснення нагляду за дотриманням конституційних гарантій (у Європейський рік мов натомість ліквідовано як непотріб куций відділ моніторингу мовної політики в Кабміні і навіть відповідну Раду при Президентові). Ставити поперед цих завдань зовнішній чинник — приєднання до Хартії — нелогічно. Точніше, це логічно тільки як пропагандистська акція перед виборами до Верховної Ради або як відчіпна для Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Рік України в Росії, чи Росії в Україні, чи просто єдиної і неділимої Росії, рік дожиму, витіснення України з України почався із широкомасштабної мовної агресії і коштом українського платника податків. У Києві на Новий рік, коли вічним гостем у домівках почувається телеящик-зомбувач, хоч як перемикай канали, годі було знайти живе українське слово, не засмальцьоване до мертвотного блиску офіціозом або не висміяне українофобами. Яка школа самоцензури і саможерства!

Слід сподіватися, наші філософи ще пояснять, чому об'єктом нападу, загнуздування, оскоплення, денаціоналізації, підміни сурогатом, тобто усунення з майданів та екранів, витіснення з масової свідомості, став його величність український гумор. Чому так штучно "розкручуються" на людях усілякі смердючки, кролики, недоріки-телекуми, мамадурники і чому так невільно почувається в ЗМІ український сміх. Але палати розуму не треба, щоб зрозуміти: це — знак великої біди. Основна причина лежить на самісінькій поверхні, і народ сам давно знайшов їй формулу: сміху боїться навіть той, хто вже нічого не боїться.

Так само пісня є останнім прихистком мови навіть тоді, коли цю мову вже знищено. А українська мова ще живе, бороніться як-не-як під дулом фатального узаконення офіційної двомовності. Та й за піснями, що їх фахівці налічили понад 200 тисяч, либонь, недосяжна для жодної іншої. Але є ті, кому вона досі чомусь заважає. Кредо ненаситного мововбивці висловлює у "Кримській правді" (27 жовтня 2001 р.) головред М. Бахарєв: треба "зробити все, щоб росіянам було вигідно бути скрізь — і в Росії, і за її межами"; нащо Україні "силоміць нав'язувати" українську мову, коли нею говорить вже меншина? Протягти до нашої Верховної Ради московську фракцію, узаконити під гаслом рівності колоніальну мову на українських теренах як панівну, виривши мові аборигенів могилу, — це і є для таких план та мета року.

Коли заходить про любов до слов'янства, то усі росіяни-панславісти давно мали б опанувати багатющу українську мову бодай з тієї простої причини, що в ній куди виразніше від молодшої периферійної мови, котра утвердилася за Московії, проступає і живе киснем сьогодення саме давньослов'янський і при тому аж ніяк не власне східнослов'янський, елемент. Та й у самій російській мові академік О. Трубачов (Вопросы языкознания, 1957, № 5, с. 67) за етимологічним 4-томником Фасмера з 10779 слів (крім власних імен та етнонімів) виявив пізніх запозичень 6304 (понад півмови — 58,5%!), слів загальнослов'янських (і ранніх запозичень) 3191 (29,5%), власне російських слів 93 (0,9%), а східнослов'янських тільки 72 (0,8%). Як бачимо, замало для підтвердження теорії братньої триспальної колиски, зате якою тривалою і плідною виглядає спільна історія слов'янства! Хочеш знати її і дбати про спільне коріння — вчи українську, наслідуй питомий голос України.

Коли ти не варвар і не окупант, коли назвався братом і хочеш мені добра — прийди у мій дім і говори до мене мовою мого краю, як це роблю я з поваги до тебе у твоєму домі. Як те роблять з поваги до будь-якого народу і землі усі гідні люди, Бі-Бі-Сі, Голос Америки, повпреди цивілізованих країн та й кожен, хто шанує не тільки нас з тобою, але й самого себе.

Віталій РАДЧУК,
доцент Київського національного університету ім. Т. Шевченка

«Я НЄ ТО ХОТЄЛА СКАЗАТЬ!»

МЕНТАЛЬНІСТЬ

Таке пояснення дуже часто доводиться чути від росіян в Україні. Відбувається це тоді, коли їх ментальність, тобто звичний для них спосіб мислення, який керує їхнім російським словом і супроводжує його, стикається зі словом українським, з українською думкою, яка невід'ємна від українського слова.

Розмовляють дві жіночки. Мабуть, щойно познайомилися на вечірці, з якої саме повертаються, і голосно діляться враженнями:

— *Микола був дуже люб'язний, всім роздав свої візитівки…*

— *Чьто касаєтса Ніколая, то я к нєму полностью* ***равнодушна****! Тєм болєє, чьто і он ко мнє.*

— *Справді?! Бо я також помітила, як він* ***захоплено*** *дивився на тебе.* ***Пан*** *Микола —* ***чудова****, шляхетна людина! Я так рада за тебе!*

— *Правда, што — чюдік! А чьой радаватса-та? Толька нє нада мєня* ***захапивать****. Сказал би прямо: чьо хош. Только* ***шляхтічя*** *і* ***пана*** *мнє нє хватало…*

— *Ну як же не радіти! Це ж таке рідкісне щастя — знайти людину* ***рівну душею*** *з тобою!*

Жіночки розмовляють на різних мовах не тільки в національному й лексичному, а передусім — у ментальному сенсі.

Якщо до кінця повірити словам росіянки і вважати, що вона мислить у повній відповідності зі словами, які вимовляє, то дійсно є чому радіти: знайшла ж бо **рівну** собі **душу** (*"…я к нєму полностью* ***равнодушна****. Тєм болєє, чьто і он ко мнє"*). Вочевидь, пані росіянка мала на думці зовсім протилежне і, мабуть, хотіла повідомити, що вона цілковито **байдуже** ставиться до пана Миколи (*"Я нє то хотєла сказать!"*).

Обмеженість і перевернутість російської мови у порівнянні з українською нерідко набуває гротескних форм.

— *Де Ви мешкаєте?* — питає київський міліціонер у добре-таки п'яненької молодички, яка невідомо яким робом опинилася посеред новорічної ночі на Севастопольській площі.

— *Я живу со своім отцом на Донєцкой*, — грайливо усміхається дівуля.

— *Що? Просто… на вулиці? І не соромно? Зрештою, це Ваша особиста справа з ким… і де… Тільки я питаю: де Ви мешкаєте?*

— *Нє знаю я нікакіх ваших мєшков! І ваащє… гаварітє нармальним язиком!…*

У відповідь на ввічливе звернення "пане…", від росіянина можна почути з обуренням: "Какой я тєбє пан!?"

Росіяни не стільки не хочуть зрозуміти, скільки не хочуть погодитись з тим, що слово **шляхетний** означає **благородний**, бо їх більше влаштовує уявляти собі за цим словом якогось пихатого поміщика-шляхтича.

Гарне слово **захоплюватися** (*"бути в захопленні"* від когось, чимось) у них асоціюється із тим, що по-українськи означає *"загарбуватися"*. На цілком слушне і лагідне зауваження пані кондуктора в тролейбусі — *"Панове, не треба лаятися"*, — ці російські "панове" накинулися на неї: *"Сабакі лают! І ти с німі!"*

Можна зрозуміти молодого українця-міліціонера, частково русифікована свідомість якого (в тому числі: через службову лексику) ще відрізняє зміст словосполучення *"мешкати з кимось в одному помешканні"* від жити з кимось (по-російськи: *сожітєльствовать*), у даному випадку — просто на вулиці, та ще й з власним батьком. Хоча міліції інколи доводиться мати справу й з набагато гіршими збоченнями.

Здавалося б, слово **любов**, яке вочевидь входить у десятку найуживаніших слів, застосовуючись у найрізноманітніших ситуаціях, мало б якось вирізняти ці випадки адекватними визначеннями і відповідною лексикою. Аж ні, в поточній російській мові цілком нормально співмешкають поруч (чи *сожітєльствують*?) і вживаються розмовно: *"люблю моєго парня", "люблю маму", "люблю тушоную капусту", "люблю Бога", "занімаюсь любовью", "люблю рамашкі", "люблю моєго кобєля Джека…"*

В українській мові почуття духовні (а з ними й слово **любов)** чітко відділені од пристрастей природи тілесної — **кохання**. Тому помилки і непорозуміння у взаємному спілкуванні та під час обговорення цих тем практично виключені. Виключені, якщо людина висловлюється справді українською і по-українськи мислить.

На жаль, значна чисельність українців в Україні не усвідомлюють собі того, наскільки підступно і зовні непомітно російська мова і відповідна їй ментальність отруюють спосіб мислення українців, вносять до нього нахабну, жорстоку, злу, образливу, далеку від любові манеру спілкування, агресивно нав'язуючи своє, перекривлене бачення світу.

Мова, в якій цілком легально існує і масово використовується сумнозвісний *русскій мат*, чим росіяни відкрито хизуються і в основі якого лежить надпрезирливе ставлення до **матері** — цієї основи і берегині життя, несе в собі величезну психічну шкоду, потужну руйнівну силу, яка здатна сплюндрувати людські душі. На шляху цієї паскудної сили маємо — кожен з нас повинен! — поставити своє власне, шанобливе, виключне ставлення до мови української.

ФЕЙЛЕТОН

НАШ КИЇВ ПЕРЕПЛЮНУВ САМ СЕБЕ!

У матінці Одесі, на Привозі, з біса талановитий Хазанов розповів ну дуже смішний анекдот: їсть українець великий шмат сала. Знаєте, як українець їсть? Усім ротом, аж давиться. Йому радять порізати кусень ножем. Українець, не випускаючи сала з зубів, погоджується — показує на кутики рота: гаразд, надріж ось тут і тут. Але не дуже!

Цей новорічний епізод на КТМ із п'ятисерійного фільму "Жив собі я…", розсмішивши публіку, засмутив лише стару одеську ворону, котра, гаркаво каркнувши, подалася до Києва. Ясна річ, по кусень сала. Тим паче, що саме в Різдво на 30-му каналі трудило уста міське шоу "Київ": двоє мужиків із мікрофонами годину вганяли околицями столиці, випитуючи у випадкових перехожих, як знайти Кучмин яр. Ви будете сміятися, шановний читачу, але й серед випадкових стрічних знайшлося кількаро добродіїв, які досить пристойною російською — на відміну од шоуменів, котрі спілкувалися на рівні "женщина, постойте", "мужчина, скажите",— розтлумачили хохмачам, що жодного відношення назва одного з київських урочищ до теперішнього Президента не має. Ще й на карті показали — ось він, Кучмин яр, бачите? Під Батиєвою горою причаївся…

На цьому, ну зовсім різдвяному, епізоді довелося полишити розчарованих шоуменів, — каркнувши спересердя, стара одеситка вихопила з рук лискучий згорток з написом "Топографическая карта. Киев, Васильков". Але згорток виявився занадто вже противним: "Государственное предприятие Киевская военно-картографическая фабрика", започаткувавши російськомовну серію з 286 топографічних карт України в масштабі 1:100000, мабуть, забезпечила наших генералів на випадок окупації? Нізащо не вгадаєте, вельмишановний читачу, що сказано в примітках до цієї пікантної карти про Київ, бо це — "крупный транспортный узел, где пересекаются железнодорожные, водные, автомобильные магистрали и воздушные трассы, идущие из России к западным границам, а также связывающие северные и западные районы с Донбассом и Причерноморьем". Ось у такому дусі й виховується українська військова топографічна служба — 1947 роком відгонить, аж смердить анексованою територією. Про який патріотизм тут може йтися?!

Зрештою, ще років із 30 тому відомий сатирик Євген Дудар написав гостру п'єсу про злочинне знищення меліораторами родючого Поірпіння. Так от, сатирика нарешті спростовано: "Пойма р. Ирпень широкая, луговая, с большой сетью осушительных каналов. В 1948 г. на ирпенской пойме работали мелиораторы, превратившие ее в плодородную долину". Мало того, що списали з чужого, мало того, що малограмотно, з недолугими напівдитячими помилками, то ще й старими приписами невдячних нас годують! Важко повірити, що для таких горе-видавців поняття часу настільки ж реальне, як і гроші. А їх на подібні антиукраїнські проекти, як видно, не шкодують. Навіть одеській вороні переконатися в цьому не забракло глузду. Кар-р-р!

Та чого вимагати од пригрітих державою канцеляристів, які живуть поняттями 1948 року? Які послуговуються людиноненависницьким, єдино прийнятним для них антикультурним постулатом: навіщо мені українська мова, якщо мені досить російської? Адже навколо — тисячі тонн дорогого паперу переводиться малограмотною, порнографічною суржико-російськомовною рекламою, що, на жаль, не викликає жодного сорому в людей, які отримують зарплатню за дотримання мовного режиму столиці. Чи не тому й живемо з почуттям трагікомічної вини, що це саме їм, невідомим "героям", сала не вистачає?! До речі, 1940 року на одеському Привозі, який тоді мало чим відрізнявся од Бесарабки, Хазанова за паскудний анекдот просто втопили б. Як і 1952. А нині ми сонно всміхаємось, протираючи очі. Це ж не хтось, дорогий друже, — Київ сам себе перепльовує.

Остап СВІТЛИК

Тарас ГУНЧАК: «ЦЕЙ ІСТОРИЧНИЙ МАТЕРІЯЛ МОЖЕ ПОСЛУЖИТИ ВАЖЛИВИМ ДЖЕРЕЛОМ ВІДТВОРЕННЯ МИНУЛОГО УКРАЇНИ»

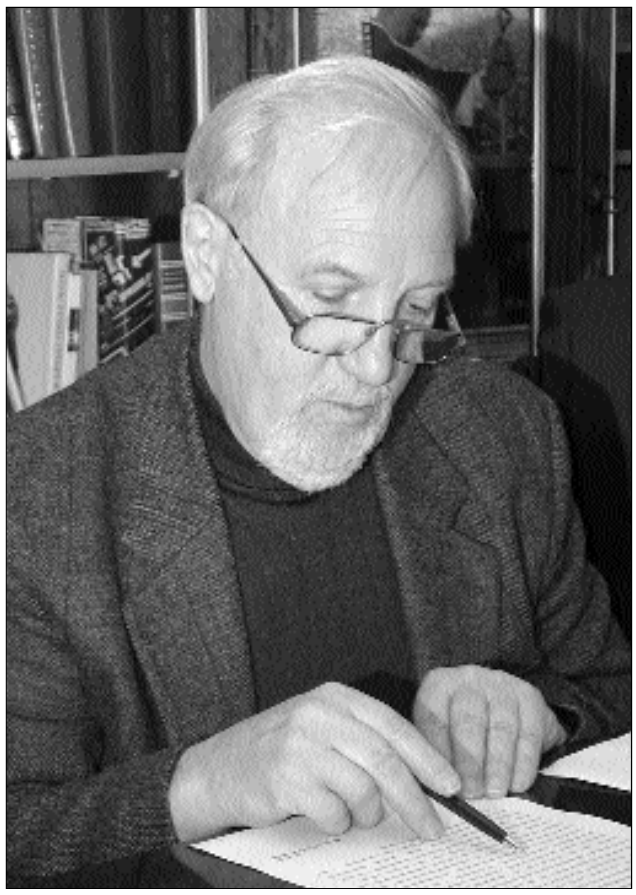

"Тисяча років української суспільно-політичної думки" — видатний проект ученого й мецената з Америки Тараса Гунчака, втілений "Дніпром" — ще не одне 10-річчя живитиме творчу думку нашого суспільства. Про джерела виникнення задуму та труднощі, що супроводжували його здійснення, наш кореспондент і розмовляв із Тарасом Григоровичем.

— Вельмишановний добродію! Видавництво "Дніпро" репрезентує сьогодні здійснення Вашого чудового проекту — вперше український читач має змогу переглядати унікальні матеріали й документи, зібрані в 14 книгах 9-томника "Тисяча років української суспільно-політичної думки", що раніше були недоступні й фахівцям. Розкажіть, будьте ласкаві, як виникла ідея зібрати й видати сучасною українською мовою настільки розкиданий у часі й просторі матеріал? Адже значна частина його й досі становить раритети, мало доступні в Україні?

— Ідея видання, котре б уможливило доступ українців до важливих історичних пам'яток, документів, листів, писаних різними мовами і в різний час, народилася давно. Викладаючи всесвітню історію в Тутгертському університеті й працюючи водночас над дослідженням проблемних питань з української історії XX ст., я відчув нестримну потребу репрезентувати світові історію України як невід'ємну частку світової історії, донести до найширших кіл усього світу суспільно-політичний світогляд українців різних історичних епох. Ще на початку 1980-х років разом із Р. Сольчаником ми підготували до друку тритомне видання "Українська суспільно-політична думка в XX ст. Документи і матеріяли" (Сучасність, 1983). На той час не було такого видання документів, яке б відображало різні етапи розвитку українського народу, адже впродовж тривалого часу не існувало конкретної наукової політики. Ми продовжили і розвинули наукову традицію Б. Кравціва, закладену його збірником "Вивід прав України. Документи і матеріяли до історії української політичної думки" (Нью-Йорк, 1964), а також традицію серії "Бібліотека Українського підпільника", що була присвячена визвольним змаганням ОУН, УПА, УНВР і АБН (1955 – 1957), видаємо багатотомний "Літопис УПА". Та з проголошенням незалежности України наукові студії національної історії, звичайно ж, активізувались і поглибились. Адже значно доступнішими стали багато документів, фактів, досліджень, котрі перебували раніше за непорушною "залізною завісою". Відтак я й прийшов до висновку, що настав час підготувати значно повніше видання, котре б представило всю тисячолітню історію становлення й розвитку нашої України. Таким ось чином упродовж багатьох років моєї дослідницької праці складалася наукова ідеологія і концепція видання "Тисяча років української суспільно-політичної думки".

— Хто ж допоміг Вам реалізувати цю ідею? Кому б Ви хотіли скласти принагідну подяку як науковий редактор унікального видання?

— Хочу передовсім підкреслити, що наше видання вмістило чимало документів, які вперше з'являються українською мовою. Більшість залучених матеріалів — переклади з латинської, польської, російської, німецької та французької мов. Отож без чіткої взаємодії зусиль дослідників годі було й сподіватися на успіх. Саме тому мені приємно заявити, що реалізація цього проекту стала можливою завдяки тісній співпраці українських учених і дослідників, а три згадані томи "Української суспільно-політичної думки в XX ст." стали його складовою частиною. Зазначу принагідно, що в межах загальної концепції видання кожен упорядник скористався правом формувати свої томи згідно з власним баченням опрацювання документів і матеріалів. Як його науковий редактор і голова редколегії, висловлюю щиру подяку упорядникам томів і членам редакційної колегії Валерію Шевчуку, Роману Сольчанику, Юрію Шаповалу, Володимиру Литвинову, Василю Яременку, а особливо упоряднику й науковому секретареві Оксані Сліпушко.

— Гадаєте, вдалося поминути всі "підводні рифи" на цьому виснажливому шляху до читача?

— Судитиме про це тільки читач. Я ж зі свого боку зазначу лишень, що популярний вислів **нехай документи промовляють за себе…** недостатній, оскільки документи без людської оцінки, без відповідної впорядкованости залишаються тільки окремими камінчиками, з яких ще потрібно творити мозаїку життя минувшини. Недарма ще 70 літ тому видатний американський історик К. Бекер доводив, що кожен історик перебуває в полоні своєї доби і через це не здатен правдиво відтворити історичні події. На його думку, історична правда буває тільки відносна і різниться залежно від часу, простору, спостерігача, а то й аналітика тієї чи іншої доби… Зрештою, про цей аспект я докладно говорю в передмові до нашого видання.

— Будемо сподіватися, сучасники не забаряться віддати йому належне.. Та можна не сумніватися, що "Тисяча років української суспільно-політичної думки" стане основною із засад національної культурологічної думки, визначивши її духовну амплітуду на довгі роки.

— Власне, ми присвятили нашу працю 10-й річниці незалежности України, торуючи путівець культурному розвою нації. Та, вдумуючись у культуротворчі проблеми, можна твердити, що культура як цілість національного надбання — це не винятково історичне явище, що вже відбулося. Навпаки, це радше діалектичний або динамічний процес, який перебуває у безперервному стані творення. Саме тому історія не може бути "заморожена" в часі й залишитися незмінною для всіх поколінь дослідників. Розглянувши, хоча й доволі побіжно, багатовимірність, динаміку людини та суспільства в їх діалектичних відношеннях, разом із деяким творчим осмисленням історії як феномену, мені приємно запропонувати — від імені всіх упорядників — це досить-таки значне зібрання історичного матеріалу, що може послужити важливим джерелом для відтворення минулого України. Історія наша, як і кожного народу, — невичерпна криниця, і тому короткого шляху до її пізнання, мабуть, немає. Та наразі перед українським читачем уперше в такому обсязі постає життєпис національних, інтелектуальних і духовних пошуків та борінь у різні часи й епохи, — саме цього й прагнула редакційна колегія нашого видання.

— Спасибі!

Анатолій ЧЕРДАКЛІ, головний редактор видавництва «ДНІПРО»: «МИ ПОДАЛИ ПРИКЛАД ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОЛЮ КУЛЬТУРНОГО РОЗВОЮ НАЦІЇ»

— Анатолію Миколайовичу, зізнайтеся, Ви вірили, що подвижницький проект пана Гунчака "Тисяча років української суспільно-політичної думки" фактично вдасться завершити до 1 грудня минулого року? Адже в надзвичайно стислі строки потрібно було підготувати до друку близько 500 аркушів досить складного, специфічного тексту — документів, послань, довідок, листів, укласти сотні тисяч приміток, довідок… Це ж фантастичний успіх!

— По-перше, зневіра — найнепримиренніший ворог професора Гунчака, і вже одне те, що він очолював редакційну колегію цього й справді унікального видання, унеможливлювало будь-які вагання й сумніви. По-друге, колектив "Дніпра" зумів підготуватися до серйозного випробування — було здійснено технічне переоснащення видавництва й прийнято на роботу висококваліфікованих працівників, що й дало змогу паралельно з цим виданням здійснити ще кілька відповідальних проектів, які залишать помітний слід і в літературно-мистецькому житті, й у поліграфії. Директор видавництва — завзятий і цілеспрямований Володимир Войтович — поставив справу так, що розслабитися не можна було й на мить. Отже, й часу на сумніви просто не вистачало. Як головному редакторові видавництва, мені залишалося тільки налагоджувати виробничий процес, дбаючи про його якість.

— Мабуть, не обійшлося без фінансових труднощів? Таке ошатне видання в наш час…

— Атож, не обійшлося. Але завдяки тому, що воно було сприйняте багатьма поважними людьми як визначна подія в нашому духовному житті, ми таки не могли розминутися з успіхом. Зокрема, щиру й безкорисливу допомогу виданню надали Український інститут Америки (Нью-Йорк), Федеральна Кредитна Кооператива "Самопоміч" (Нью-Йорк), Перший Український Федеральний Щадничий банк "Певність" (Чикаго, Філадельфія), а ще — добродії др. Любомир Кузьмак, його дружина Оксана Смішкевич-Кузьмак та їхня донька Роксоляна. Саме завдяки їхній патріотичній підтримці задум натхненника цього видання Тараса Гунчака й пощастило втілити в багатотомне зібрання. Без патріотизму, самопосвяти це було б неможливо.

— Будь ласка, кілька слів про художньо-стилістичні особливості видання, — наш читач не байдужий до них. Як можна бачити, кожен том його має свій графічний символ?

— Саме так! Працюючи над художнім оформленням "Тисячі років української суспільно-політичної думки", ми сповідували філософську засаду добродія Тараса Гунчака, що культура — це діалектичний процес. Кожній українській епосі притаманна своя барва, своя характерна особливість, це вже постаралися художники В. Машков та В. Мітченко. Якщо, наприклад, перша книга другого тому ввібрала документи національно-визвольних рухів, ідею Козацької держави, то її й визначив Герб Війська Запорозького — рушійної сили епохи. На четвертий том припали документи просвітництва — символом її маємо запалену свічку, а дев'ятий том позначений суттю української національної ідеї, що знайшла гідне втілення на головному майдані Києва — Сама Україна в образі юної Суверенної Вітчизни. Сподіваюся, читачі в Україні й діаспорі оцінять наші старання, — ми трудилися, власне, для них.

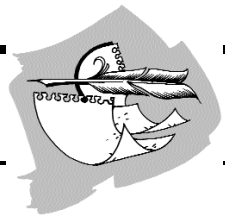

Віктор МІНЯЙЛО

РОЗДІЛ З РОМАНУ «ВІЧНИЙ ІВАН»

Комісар Хома Неживий прагне перемоги над куркульським світоглядом Івана Івановича. Половець із ідеологічних мотивів не хоче зайняти посаду головного каламаря. Теофіл Попідтиненко перший у Малополовецькому зрозумів суть марксистсько-ленінської ідеології: пролетаріат не повинен стидатися торб!

Комісар Хома наказав фурманові не приїздити до нього вранці.

Тяжкі думи нагнули його голову долі, й для того, аби розібратися в плетиві тих думок, потрібен був вільний час, щоб не зустрічатися з людьми, щоб їхні голоси не перебаранчали тій внутрішній розмові, що звучала в ньому.

Коли йдеш до ревкому пішки, дорогою мало кого й зустрінеш. Ховаються… І думається, думається — про вселюдське щастя в комуні, про те, скільки ворогів у комуни й що з ними робити. Чи, може, їх усіх, як каже нова "свята трійця…" кгм!.. Але ж дуже багато доведеться… гм!.. то, може, треба й того… хе!

Але чорт, що сидів на ньому, мабуть, чув Хомині думки й, лагідно давши йому ляпаса, наставляв — найлегше, мовляв, жити, Хомо Неживий, це — дотримуватися партійної клятви, робити те, що скажуть тобі зверхники, тоді ти ні за що не будеш відповідати й станеш навіть щасливим з того, що підкоряєшся чужій волі, як будуть щасливі й ті, кому ти так само перекажеш ту волю, через те, що нижчі за тебе передадуть ту волю нижчим і меншим. Отож буде мовби ланцюг єдиної великої волі.

— А як партії не стане? — засумнівався Хома.

— Партія била, єсть, партія всєгда будіт єсть! — розгнівався Хомин ідеолог. — І пильно придивляйся, який знак подасть тобі партійна пророчиця, бо вона з самого народження вивищується над тобою. Адже товаришка Алла Бєляєва належить до нового обраного народу й за цією ознакою буде для тебе священиком-левитом. І досить уже тобі гратися в націонал-комунізм!

Так учив-повчав бідного Хому його ідейний керівник, що заприсягся Сатані привести цю простецьку душу до світлого майбутнього в шеолі.

Хомина душа знову жадала боротьби. Звичайно, з ворогами комуни. Але не з дурними, як-от багаті та горлаті Масли, а з такими, як бідна, але не свідома свого соціального стану пророчиця Секлетина чи Іван Половець, що, безперечно, затаїв ненависть до совєцької влади за справедливу покару його сина та батька.

Нехай хоч словесна, а сутичка з таким розумним ворогом, може, підбадьорить його, Хому, який після губернської партійної конференції занепав духом.

І хоч він був свідомий своєї влади й революційної правоти, проте, перш ніж зайти до Половцевої хати, відчув себе мовби роздягненим, що стоїть на березі сірої листопадової річки, вкритої дрібною хвилькою, яка скидається на бляшану тертушку. Зловив себе на думці, що ось-ось затремтить усім тілом і ухне.

— Гм! — сказав він і перекинув ногу через перелаз.

Половці собак не тримали й ніхто на нього не покотився, тільки здоровий сірий кіт, якого викинули з хати за якусь провину, боком поступившися йому дорогою, спочатку дзвінко вереснув, а відтак хрипко зашипів, і затим згинці, так само бокаса, югнув до сіней.

Хомин ідейний керівник радісно замолотив свого жеребця ратицями.

— Наш-ша пабєда, і враг біжит, біжит, біжит! — проспівав ворог роду людського.

— Ти ж мінє ни дискридитіруй перед куркуляками, — лагідно попросив Хома чорта. — Я ж буду сражатця з ними до конця!

— Ладна, хахол, сражайса с імі за нашу общаю родіну Росєюшку, как я сражаюс!

Одвірок був низький і Хома, оберігаючи свого ліпшого друга, аж склався в животі, входячи до хати. Зирнув на лаву. Там усе ще стояла розкрита труна. Віко лежало на долівці, мусить бути, хтось спав у домовині й ще не встигли її накрити.

— Ви тут спите? — кивнув Хома великим пальцем.

— Авжеж, — закивав головою Іван Іванович. — Здрастуйте, здрастуйте!

— Та вже добридень, — буркнув Хома й сів на лаву під образом Миколи Чудотворця. Але одразу й підхопився, бо чорт боляче потяг його догори за носа, а затим замолотив по боках, як коняку.

"Ізвеняй, товаришу, — подумки сказав Хома до чорта, й не знав, як йому вже й стати, щоб не образити антирелігійні почуття свого ідейного спільника. — Ти уш сам покажи мінє вєрне направлєніє".

Проте чорт примушував його крутитися, бо образів у Половців було чималенько. Врешті ідеолог трохи заспокоївся, пересівши на ліве Хомине плече так, щоб той прикривав його від святощів своєю постаттю.

— Стой і ні падставляй міня пад удар! Ні то лішу тібя мужской гордасті!

"Я постараюся, товарищу нечистий!" — подумки пообіцяв йому Хома.

— Та й чого це ви, Половцю, спите в труні, а не з законною жоною? А вона ще — гм!.. — сказав вголос, відставив ногу й похитав носком чобота.

— А на що це ви натякаєте? — й собі запитала Хому господиня.

— А на те вкотре намікаю, щоб твій труну прибрав із хати та не лякав людей. Ніби тут і справді мертві.

— Неживі? — й собі натякнула Югина. — Чи нас ви вже залякуєте мертвими?

— Не агітуй! — суворо протяг комісар.

І Югина замовкла. Підказав Хомі його ідейний зверхник заповітне слово, що заціплює роти пащекуватим. А Хома вже передав те слово в спадок своїм партійним товаришам у першому, другому й третьому поколіннях.

Але тоді ще не всі розуміли страшну силу цих двох слів — "не агітуй", тож Іван Іванович, хоч і дуже обережно, щоб не дратувати народну владу, мовив лагідно:

— А нема, Хомо Пудовичу, такого декрету, щоб труну, яку я собі змайстрував, та тримати, ну, скажімо, в погребі чи в свинюшнику. Й нема такого закону, щоб забороняв спочивати в труні. На те й совєцька влада, щоб кожен мав собі напохваті труну! Бо за царату навіть багатий не міг наперед запасати собі труну!

— Ох, і зловредний ти, Половцю! Навіть коли ти й хвалиш совєцьку власть, то й тоді треба тримати наган напохваті!

— Не розумію я, Хомо Пудовичу, чого ви од мене хочете. Відняли батька, й синові білі кісточки десь дощі полощуть, відібрали б і останній кусень хліба, й навіть мене, найстаршого тепер у роду, хтіли б загнати в землю без труни!

— А й справді, не розумієш ти нас. Бо ми, комуністи, добра тобі хочемо. Навіть караючи тебе, куркуляку, ми думаємо про вселюдське добро. А караємо тому, що ти своєю поведенцією відбиваєш людей од комуни! А комуна — та ти знаєш, яке це діло?! Це така радість, таке щастя, що якби навіть увесь люд поліг, то було б не даремно, бо ті, що зостануться, будуть нарівні з вашим Богом, такі вони будуть чисті, як перемиті! Й вони знов заселять землю новими прегарними людьми. Та не будуть ховатися зі своїм хлібом — він буде обчий. І не будуть у ліси тікати від рідної влади в "зелені", та всі будуть думати одну правильну думку — про сіцілізьм та комунізьм, та любити нашу совєцьку власть, нашу Росєю!

— Боюсь я комуни, — безрадісно сказав Іван Іванович. — І щастя вселюдського остерігаюся. Та хочу я, аби не тривожили моєї дружини, та сина, нещасного штунду, та ще одного — каліку, та невісток, та внуків!

— Та без комуни не будуть вони жити. Бо комуна — то є, сказано, щастя! А ти, мать твою в обшмугляну обмотку, не хочеш добра не тільки всевітньому пролетар'ятові, а й своїй хатній малій буржуазії! А ми ж даємо тобі, нашому ворогові, право жити на землі, та ще й дихати з нами одним воздухом! А могли б і закрутити той крантик, що воздух пускає… Щоб ти дихнув кілька разів крізь мотузок, та й вивалив язика… Та щоб тобі легені розірвало без того воздуху!..

— Як гарно ви це знаєте… — задумливо сказав Іван Іванович.

— Комуніст, — така вже його служба, повинен знати, як людям жити і як помирати… й кому жити, й кому помирати… Бо це й у вашому Святому Письмі сказано… що грішники будуть понищені…

— Ох, як мені стра-а-ашно!.. — захитався Половець з боку на бік.

— От, значить, я й переміг тебе в нашій клясовій боротьбі — бо ти, мать твою в солдатській лазні, боїшся мене!.. А ще хтів я добро тобі вчинити. Прийшла, значить, вказівка з повіту, щоб трохи розвантажити волосних ревкомів та влаштувати у волосних селах свої сільські ревкоми. Я вже обміркував, кого поставити малополовецьким сільським ревкомом, а кого писарем. Хтів поставити вас, як дуже грамотного, головним каламарем…

— Гм! — самими очима всміхнувся Половець. — А кого ж тоді головною печаткою?..

— А того, хто буде обстоювати нашу совєцьку власть, нашу Росєю, хто справжній пролетар'ят! Ану, вгадаєте, чи ні?

Іван Іванович розвів руками.

— Головною сільською совєцькою владою буде Попідтиненко Туфіль!

— Ма-а-атінко моя! — сплеснув руками Половець. — Все сіно скосили, а це вже перейшли на другу-третю гнилу отаву!

— Не чіпай пролетар'яту! — стис кулак Хома й потрусив ним. — Сказано ж — "хто був нічем, той стане всєм!" І затямте собі, куркуляки, мать вашу в бікфордів шнур, що на кожного пострадавшого незаможника буде десять ваших заручників! І що проллється сторіками кров у синє море… Отже, кажу, не братиму я вас головною чорнильницею. Бо головне не грамота, а клясова боротьба!

— Не беріть, — зітхнув Іван Іванович. — Бо ще щось зі страху наплутаю, а вам доведеться знов робити для мене червоний терор…

— А правда ваша, — пожував губами Хома Пудович. — Можна сказати, я ще не зовсім святий партієць, коли оце ладен дати вам таку високу посаду!.. Ну, що ж, це мені наука надалі… Так що, мать його в піроксилінову шашку, довго я не прийду у вашу куркульську оселю з контрреволюційною труною! Аж тоді, може, прибуду, як ревтрибунал покладе вас у неї.

В сінях Хома тупнув чоботиськом на кота, що зашипів на нього з темного кутка, й подався собі на село.

Днів за кілька потому Іван Іванович із цікавості вирішив подивитися на нову сільську владу.

В Малополовецькому ще не знали, де вона знайшла собі пристановисько.

Мужики, як водиться, були не дуже допитливі, зате бабусі знали все, навіть із випередженням подій.

Виявляється, нова влада вибрала собі за осідок приміщення колишньої монопольки. А щоб люди призвичаїлись, Хома Неживий спрямовував увесь малополовецький люд, що валив до нього в справах, до свого нового заступника.

— Ходіть, люди добрі, до мого замістітіля Туфіля Кіндратовича в монопольку.

Люди непорозуміло кліпали, бо ніяк не вкладалося в голови, щоб жебрак Теофіл мав собі не тільки торбу, а й батька.

— Ну, мать же твою в стару онучу, — крили колишні фронтовики, перейнявши партійну лайку в Хоми, — та мене, хазяїна, ніхто на кутку не кличе по батькові, а тут старець так величається!..

— А так і тра! — припечатував свою мову Неживий, стукаючи кулаком по столі, — сказано ж бо в нашому новому Святому Письмі, — воздайте, мовляв, всякую шану пролетар'ятові!..

Отак, допитавшися про все, пішов Іван Іванович до монопольки.

Застав там саму тільки пророчицю Секлетину, призначену в сільревком писарем.

Дуже охайна була стара дівка, тож приміщення мало свіжий і чистий вигляд. І хоч і не полюбляв Іван Іванович Секлету, однак подумав: "А недаремно ж панотець призначив її проскурницею!"

Дівка підвела очі від паперу, котрий старанно виписувала, висолопивши кінчик язика, забачила свого сусіду, всміхнулася і, не чекаючи привітання, повідомила:

— А Туфіль Кіндратович ще спочивають.

— Та й доки ж йому спочивати — сонце вже ген-ген де!

— Вони тепера керівник, то щоб люди поважали, не тра квапитись.

Іван Іванович насупився: "А ще накинула його нам у куми!"

Мов почувши його думки, Секлетина напророчила.

[illegible] буде довгим, але не [illegible] коли Хрест Господ[illegible] візду!..

[illegible]анович роззирнувся. [illegible], який люди, за ста[illegible] шинквасом, стояли вряд торби різного розміру, починаючи з більшого, на яких було написано: "Торба на партію", "Торба на государство", "Торба на приводящих в исполнєніє", "Торба на комсомол", "Торба на борців за світову революцію", "Торба на нещасних негрів", "Торба на самообкладання" і ще якісь — Іван Іванович не розібрав.

— Оце вже найбільша новина, — покрутив він головою.

— "Подайте, не минайте", — самими очима всміхнулася пророчиця. — Як хто поткнеться, так і давай внесок до торби. Це Туфіль Кіндратович придумали. Так вони й сказали Хомі Пудовичу, — не можу, мовляв, без торб, торба, сказати б, або смерть!.. Хома Пудович дуже хвалив Туфіля Кіндратовича й казав відповідально — пролетар'ятові нема чого стидатися торб, бо, мовляв, і слово це означає бідаків, які не мають нічого, крім торб. І ще сказав, — це, мовляв, правильно, що торбу для партії поставили найбільшу, бо вона, наша партія, дбає про те, щоб усі були з торбами. Й сказав, щоб поставили ще торбу для якоїсь приспілки. А що воно таке, то він ще не знає і чекає вказівки з повіту.

— І це ви вдвох із Теофілом справляєтесь… з усіма тими торбами?

— Ще в нас робить Тодоська Невмивана, Туфільова жона. Підмітає підлогу, ходить кликати на розправу й випорожнює торби. Не знаю, куди вона те все носить… Це, мусить бути, державна таємниця… Тільки недовго вона працюватиме, бо незабаром у неї настане декретне — це вона має привести дитя для пролетар'яту. Туфіль Кіндратович дуже пишаються — ми, мовляв, із Тодоською вструнгули дитину незгірш за буржуїв. Ну, а за пролетар'ят кажуть, що він буде вічно, а багатих кровопивців не буде. Й що ми, мовляв, зробимо пролетарями всіх, для цього й революцію зчинили…

— Ну, а як ви на це дивитесь?

— …І порушать хрести з Господніх храмів, і буде плач і скрегіт зубовний, і настануть глади страшні, й вимре мало не половина землі вкраїнської, і гряде побоїсько велике, й укриється земля трупом і череп'ям, і все те триватиме доти, аж поки знову воздвигнуться золоті хрести на оновлених храмах, і зригне тоді земля сатанинське кодло в тартарари!

— Амінь, — сказав Іван Іванович. Але від того йому легше не стало. Бо в пророцтва збудливих старих дівок не вірив…

ОСТАННІЙ ЛОЦМАН ДНІПРА

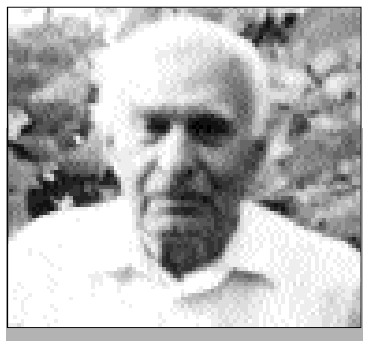

22 січня виповнюється 91 рік легендарній людині, останньому лоцману Дніпра, педагогу, який виховувався на просвітянських традиціях 20-х років (а вони таки були живі на селі попри всі утиски радянської влади), — Григорію Микитовичу ОМЕЛЬ-

У березні 1930-го в Києві, а через рік у Москві почав демонструватися фільм відомого українського режисера кіно Арнольда Кордюма "Вітер з порогів" (інша назва — "Останній лоцман"). Фільм знімався на порогах Дніпра в далекому 1929 році, і найдивовижніше те, що жива людина, яка брала участь, хай і скромну, у підготовці цього фільму, — це все той же Григорій Омельченко, засновник відкритого вісім років тому музею лоцманства. Не утримаюся, щоб не сказати принагідне слово й про А. Кордюма — вихованця січеславських просвітян. Його вітчим Єлисей Шаплик був активістом січеславської "Просвіти" протягом усіх дореволюційних років її існування — малював декорації до Шевченківських свят як художник-самоук, декламував вірші і був приятелем піонера українського кіно Данила Сахненка. Три роки тому був оприлюднений лист активіста місцевої "Просвіти" поета Миколи Кузьменка до академіка Дмитра Яворницького. У далекому 1907-му Микола Лаврінович клопотався перед Дмитром Яворницьким про майбутнього талановитого кінорежисера: "Перед Вами зараз стоїть всьому колу просвітян відомий, чесний, з гарним напрямком і не ледачий ні на яку роботу хлопець — 17-ти років, дуже бідної, нужденної, але талановитої, хоч і безталанної сім'ї — пасинок Ялисея Яковлевича Шаплика Андрій Кордюм-Шаплик… Бідує сім'я, бідує, недоїдаючи, навіть хлопець, з якого, сподіваємося, повинен вийти колись корисний громадянин, і робиться страшно, щоб молоде, зелене, забите нуждою та горем не схибнуло з прямого і чесного шляху і не зопсувалось, не зробилось нікчемним недолюдком".

Такого зворушливого листа слав Микола Кузьменко Яворницькому — і, на щастя, Кордюм виправдав надії просвітян: реалізувався як обдарований кінорежисер — недарма його спогадами відкривався збірник "Крізь кінооб'єктив часу. Спогади ветеранів українського кіно" (К., 1970). А нині особливої актуальності набула його стрічка "Джальма" (1929) — про долю чеченської дівчини. Цей фільм нині переглядають з особливим зацікавленням і відзначають цілком сучасну кіномову цього фільму.

Мене так далеко занесло від основної теми нашої розмови неспроста, — вбачається міцна духовна сув'язь поколінь українських просвітян: Кузьменко — Яворницький — Кордюм — Омельченко… І так аж до нашого часу! Зв'язки поколінь, колись силоміць обірвані, помалу відновлюються — і знову струмує кров по колись обтятих артеріях! "Воно знову оживає і сміється знову!"

— Перед закриттям порогів, — пригадує Григорій Омельченко, — знімали фільм "Останній лоцман". І мені часто доводилося перевозити Дніпром і досвідченого лоцмана, старшого над партією плотів Кузьму Казанця, і оператора І. Рону то з плота на пліт, то на берег. Було мені вісімнадцять років і я добре пам'ятаю, що коли плоти перепливали Лоханський поріг, я з Кузьмою Івановичем і режисером знімальної групи стояв на високому березі, спостерігаючи за проходженням плотів.

— Кузьмо Івановичу, — просив керівник знімальної групи, — зробіть так, щоб сталася аварія, а так… що це за фільм, без жодних пригод.

— А люди? — з обуренням вигукнув Кузьма Казанець.

— Ну, щоб не зовсім плоти розбилися, а трішки понівечило. Ну, розірвало пліт чи колоди вибило з нього, — просив режисер.

— А на колодах люди! — знов обурився Кузьма Іванович. — Колоди потім можна виловити, пов'язати в плоти, а людей? Чи можна їх потім воскресити? Знімайте так, як є. Аварії я не допущу.

Цікаво, що в головній ролі в тому фільмі знімався корифей української сцени понад 70-річний тоді Микола Карпович Садовський, який грав роль старого лоцмана Остапа Ковбаня. Він блискуче впорався з тією роллю.

…Цієї зими приїхав до Дніпропетровська криворізький редактор і письменник Григорій Гусейнов. Ми завітали до привітної господи Григорія Микитовича Омельченка і попросили його показати, де в Лоцманській Кам'янці в 1910 – 1922 роках жило подружжя Кривенюків — Ольга Петрівна Косач-Кривенюк і її чоловік Михайло Васильович. Сестра Лесі Українки працювала тут патронажним лікарем. Разом з чоловіком були активістами закритої в 1910 році київської "Просвіти", а з переїздом у ЛоцКам'янку стали активістами січеславської "Просвіти", заснували тут власне видавництво для дітей. Заслужені люди! І ще, якщо почитати листи Лесі Українки, виявиться, що саме тут, у сестри, довгий час переховувався її архів. Сестра видала окремим виданням у 1918 році в Січеславі "Бояриню" і "Стародавню історію східних народів" Лесі Українки.

Григорій Микитович сідає в машину, і ми вирушаємо в путь. Хоч формально місто і проковтнуло село, але воно досить розлоге. І ось ми біля будинку, де жили Кривенюки. Микитович показує і розповідає все з докладністю. Пам'ять чудова! Ось тільки серце кров'ю обливається. Оце Україно, твої діти! Довгий час тут була "тріп-дача", це, пробачте, де лікували венеричних хворих, а нині їх відселили (не тому, що поменшало хворих, а тому, що поменшав державний контроль за ними — хочеш лікуйся, хочеш — ні). Нині будинок Ольги Косач-Кривенюк "на правах оренди" "с правом последующего выкупа". Втратиться для нас ще одна меморіальна будівля, кинута в пащеку ненаситного ринку! "А тут же бували і Олена Пчілка, і Яворницький, і, можливо, сама Леся", — обурюється Григорій Микитович. Обурюємося і ми, вкотре зітхаючи: ох, якби влада в Україні та була українська… А вона ж просвітянських часописів не читає… Почухали ми, українці, потилиці та й подалися додому. Тільки на папері добився лоцман заповідного статусу села…

Хіба про таку духовну ситуацію, як нині, мріялося старому лоцманові, коли заповідалося на нашу незалежність? Саме тоді ми з ним і зазнайомилися. Якимось дивом я потрапив років дванадцять тому на його лекцію про лоцманство у селищному будинку культури. Був там тоді і дід Сашко Кузьменко, старий націоналіст з очима хлопчика — він возив у 1968-му з Січеслава до Києва славнозвісний лист творчої молоді. Як зачаровані, слухали ми старого лоцмана — і нам відкривався малознаний світ лоцманської старовини.

З діда-прадіда Омельченки лоцманували на Дніпрі, знали на ньому кожен камінь, кожну забору, не кажучи вже про кожен поріг. Лоцмани — ці безстрашні упокорювачі порожистого і примхливого Дніпра — успадкували мужність і відвагу од предків — запорозьких козаків, для яких водна стихія була, мов матінка рідна. Чи не тому так любив спілкуватися з лоцманами Дмитро Іванович Яворницький? Він як ніхто умів почути у лоцманських переказах (а кожен поріг за століття міцно обростав легендами) гомін нашої героїчної історії. Любив погомоніти з лоцманами і Тарас Шевченко — народний переказ про це записав ще до війни і опублікував у своїй книжці "Місцями запорозькими" Яр Славутич.

Лоцмани мали свої звичаї, закони, їхні громади — своє самоврядування. На своїх радах вільними голосами обирали собі отаманів, їхніх помічників та громадських старост (адже займалися й сільським господарством). При потребі могли й усунути своїх обранців. Мали лоцмани й свої пісні. Одну з них записав 1936 року М. Гайдай від співаків сусіднього з Лоц-Кам'янкою села Старий Кодак Панька Білоконя та Наталки Воронько:

Ой, гук, мати, гук, де лоцмани п'ють,
І весела тая доріженька, куди вони йдуть…

Отож лоцмани — унікальне явище в нашій історії. Недарма перед закриттям порогів, вірніш, їх затопленням у 1932 році, етнографічна комісія ВУАН споряджала сюди свої експедиції і видала 1929 року капітальний академічний збірник "Дніпровські лоцмани", авторами якого були Володимир Білий, Павло Козар, Михайло Тарасенко і Олексій Девлад (ясна річ, усі зазнали репресій). Хто зацікавився лоцманськими піснями, може звернутися до розвідки Володимира Білого в цьому збірникові.

Григорію Микитовичу звертатися до збірника потреби в даному разі нема: пісні були в нього на слуху змалку. Йому був 21 рік, коли Дніпрельстан покрив пороги. А до того не раз і не два юнак бував над Кодацьким порогом — тим самим, що його оспівав письменник Андріан Кащенко. Тоді, на початку 20-х, Кащенкові твори ще були в кожній просвітянській бібліотеці і на них також виховувався юний Грицько Омельченко.

І з батьком, і самотужки Грицько неодноразово перетинав Дніпрові пороги. Доля подарувала йому зустрічі з незабутнім Дмитром Яворницьким, про що він лишив нам цікаві спогади. 7 січня 1989 року ми опублікували ці спогади в обласній газеті "Зоря". А от саму книжку "Дніпрові лицарі" Григорій Омельченко зміг видати лише років через десять.

Ще до війни він здобув фах учителя географії, добре пам'ятає голод 1933 року. Його спогади я запропонував покійному Володимиру Манякові і він включив їх до своєї книги-меморіалу про голод 1933 р. А коли почалася війна, Микитович, як артилерист, із честю пройшов усі її випробування. 1946 року демобілізувався, став учителювати на Херсонщині. А що не терпів неправди, то в часи беріївщини був заарештований — за свій протест проти голоду 1947 року, коли мерли безневинні діти і їхні батьки.

Реабілітували Омельченка в 1961-му (звільнився з таборів за сім років перед тим), та довгий час до школи не допускали колишнього педагога: не довіряли йому виховання малечі. А він прагнув працювати з дітьми і з наполегливістю, яка в усьому притаманна йому, таки домігся свого!

Микитович був серед фундаторів Товариства шанувальників української мови (мала наша "Просвіта" в 1988 році таку неоковирну назву), а потім ми разом вибралися на початку 1989-го на установчу конференцію Товариства української мови в Києві. У республіканському Будинку кіно зал причаєно прислухався до нього. З його вуст я вперше публічно почув тоді, що Україні потрібна посада Президента. Ця єретична на той час думка згодом набула прав громадянства. У його садку відбулася й установча конференція січеславського Руху — так що садок Микитовича теж певною мірою річ меморіальна. 1994 року з його ініціативи в Лоц-Кам'янці відкрився унікальний музей лоцманства, ним створений. Ось тільки переживає: що з ним буде, "як мене не стане"… Літа беруть своє — все ж таки йому вже 91, а не 19…

Я ніколи не міг приховати подивування від його, сказати б, дитячого неприйняття фальшу, переконаності, що все має бути по справедливості, у згоді з совістю. Тому йшов завше з відкритим заборолом на прю з неправдою, чинушами, котрі нині змінили колір прапорів над своїми офісами. День народження Микитовича збігається з Днем соборності України. Це знаменно і невипадково: він один з тих, хто виборов, вистраждав нашу незалежність. У той день уся велика родина збирається разом. Іменинник ділиться спогадами:

— Мабуть, я у предків пішов, — каже він з доброю посмішкою. — Мій прадід Яків Омельченко теж був неспокійний, навіть бунтівної вдачі. Прожив 105 років. І якось ганявся з дрючком за отаманом лоцманів! Не дійшли консенсусу…

Шкода, що за святковим столом уже не буде дружини Оксани Яківни, його вірної Ярославни. Відлетіла вона вже у вирій. Змолоду він керував драмгуртком при "Просвіті", до якого ходила і юна Оксана, згодом — його дружина, мати його двох синів. Про неї, страдницю, яка чекала чоловіка спочатку з війни, а потім зі сталінських таборів, нагадує зі стіни вишитий рушник зі словами, якщо не помиляюся, Миколи Сома, які вже втратили авторство і стали народними:

Без сонця не родить жито,
Без вітру вода не шумить,
Без мрії не можна жити,
Не можна нікого любить…

Микитович лишається мрійником і у свої 91. Частенько буваємо ми в нього з професором Анатолієм Поповським, який очолює Січеславську міську "Просвіту". Як гостинний господар, Григорій Омельченко любить почастувати гостей лоцманським кулішем (любив його ще Яворницький). Улітку подвір'я старого лоцмана огорнуте виноградом різних сортів. Ще в Болгарії під час війни він захопився виноградарством — ту країну визволяв від фашистів. З його легкої руки мало не на всій вулиці Яснополянській, де мешкає, розкошує виноград — паростками забезпечив усіх бажаючих. Живіть довго, Микитовичу, плекайте свій виноградник!

ТАКІ ВОНИ, ПРОСВІТЯНИ

Сліпий музикант із хлопчиком поводирем, мандруючи безкраїми просторами України, сів спочивати. Заграв на кобзі. Очі старого заплющені, а обличчя зболене горем. Від журливої пісні плаче хлопчик… Ця скульптурна композиція різьбяра по дереву Антона Штепи так і називається "Йшов кобзар до Києва".

Кожній деталі різьбяр надає особливої образності і лаконічності. Коло тем, до яких він звертається, широке, як степ.

Взяв і вирізав Антон Штепа скрипку. Натягнув струни та й заграв, що знав, — Тараса Шевченка "Думи мої, думи", "Реве та стогне Дніпр широкий", українські народні та стрілецькі пісні. Але через тую скрипку скрипалем не став. Став видатним різьбярем по дереву. Членом Національної Спілки художників України, заслуженим майстром народної творчості, лауреатом Національної премії України імені Катерини Білокур.

Ось такий він, Антон Гнатович. Майже ровесник віку. Йому вже від 23-го листопада 99-й рік пішов. Життя цікаве, наповнене жадобою до творчості. Яка активність, яка соборність його ду-

САДИ ЯРИНИ МИЦИК

Нещодавно у давньому селі Вишнополі, що на Черкащині (по ньому проходить межа раннього етапу трипільської цивілізації) односельці проводжали в останню дорогу велику трудівницю Ярину Петрівну Мицик. Дівчиною, у 1934—38 роках, вона вчилася в Умані, закінчила в Городищі технікум садівництва і городництва, у Сквирі переймала од видатного селекціонера Йосипа Магомета велику науку плекати сади.

Народна мудрість зауважує: якщо хочеш по собі лишити добрий слід, то насаджуй фруктові дерева. Ярина Мицик, певно, знала цю мудру настанову, бо ж більше аніж піввіку свого життя була пройнята жагою плекати різні сорти яблунь, груш, шовковиць. А ще — сливи, смородину, виноград, малину, суниці, різноманітні овочі й щороку збирати щедрі врожаї земної благодаті. Безпосередньо її руками закладено 111 га саду високосортних сортів, що розлігся на узвишші вздовж усього села. Коли настають травневі сонячні дні, Вишнопіль (то Вишній град), мов у казці, зачарований пахощами білопінного дива — розквітлого величного саду. Тій любові, добру й самовідданій праці Ярини Мицик він щорічно віддячував щедротами своїх плодів не лише вишнопільцям (для школи, дитсадка восени і взимку — свіжі яблука, овочева кваснина). У повоєнний час упродовж багатьох років з різних міст України сюди приїздили по найкращу садовину. Ласували бажаючі найраннішими черешнями якраз із Вишнополя. Возили на продаж до Росії.

Сад розрісся аж до самої долини Колибабового Яру, від якого на пагорбі починається кладовище. Розлогі яблуні сумовито опустили гілля, вклоняючись високій домовині, в яку на вічний спокій лягла невтомна садівниця Добра й Любові, знана всіма Ярина Мицик.

Під небом осіннім односельці прощалися з великою українською матір'ю (у тяжкі роки війни та голодного 47-го вона виростила, виховала трьох дітей) і дружиною воєнного журналіста, відомого поета Федора Олексійовича Мицика, який у вересні 1941 року зник у полум'ї війни. Коли накочувалася лінія фронту, Ярина Петрівна поезії свого чоловіка закопала в горщику на городі — таким чином уберегла його творчу спадщину для вкраїнської літератури. (Завважмо тут, що першим читачем цих рукописів був журналіст "Молодої Черкащини" і поет Василь Симоненко.)

Саме рідній матері Ярині Петрівні її сини Мирослав (1938—65) і Вадим Мицики (перший — фольклорист, поет, журналіст, другий — знаний в Україні та за її межами як етнолог, археолог, дослідник народної культури) завдячують своїми досягненнями науковими, всім життям щоденним. У світ предків відходила із Вишнього Поля велика українка, якій усі роки, їй відміряні, праглося сіяти добре, корисне і збирати найцінніші плоди духовних садів рідного народу: записує народне весілля, пісні, визбирує замовляння, прикмети, поради лікування травами (і допомагає хворим), які звела у збірник "Народні вірування, поради". З 1962-го вела щоденник погоди. Написала про свою жіночу долю "Дещо з мого життя". У 1950-х роках займалася декоративними розписами. Збірник "Отчий край" (1990) надрукував її спогади про поета Ф. Мицика, а в книжці "Ви, зорі-зориці" — замовляння з Вишнополя. Та найбільше духовне дитя — складені у зболеній пам'яті сторінками страшної картини голодоморів 1932–33 та 1946–47 років, репресії 30-х, різні акції нищення українців (цілого народу!) московсько-большевицькими катами, бачені й пережиті нею. Окремою книжечкою видано "Голод у Вишнополі", частину з її матеріалів надруковано у книзі-меморіалі "33-й: голод". З хати в хату заходила й записувала свідчення очевидців, факти страхіть українського геноциду. І склала поіменно мартиролог усіх односельців, яких поглинула чорна паща Молоху.

Найдавніші філософи і дослідники релігій сходяться на тому, що народження й смерть людини становлять найбільшу таємницю, яку не під силу збагнути людському розумові. Бо при народженні людині подається з Небес Високих (Світовим Розумом) уготовану їй душу, яка й вестиме людську долю дорогами земного буття. Праведна душа Ярини Мицик на 84-му році покинула земне буття і полинула у Небесні Сади Вічності. Віриться, що у Божому маєстаті вона випрошуватиме, вимолюватиме у Всевишнього кращу долю Україні — аби селянин був господарем на нашій землі, аби українські жінки, дівчата не шукали легшого життя по чужих країнах, а примножували, берегли звичаї рідного народу, його лад і духовні багатства нації.

Хвала і вічна пам'ять великій подвижниці!..

Олександр ФИСУН

ІЗ КРИНИЦІ ПОВНОВОДНОЇ

Художник П. Басанець, онучка Олеся, мистецтвознавець музею М. Куницька, донька Ольга, А. Штепа у день свого 90-річчя, кіноаматор С. Маринчик, поет О. Ющенко, директор музею Н. Россошинська

ші й духу! Якось не віриться, а може, не хочеться вірити в те, що за плечима Майстра вже такий поважний вік. Селянин, син селянина. КОЗАК за походженням. Талант від народження. Сімейне гніздо — невелике мальовниче село Сваричівка Ічнянського району на Чернігівщині.

…Переступаю поріг Київської середньої школи № 39, у якій вже 21 рік працює бібліотекарем донька патріарха народної творчості України Ольга Штепа. Створена нею тут українська світлиця викликає подив і захоплення. Беру на себе сміливість стверджувати, що це справжній музей. Тут широко представлений і творчий набуток її батька — Антона Гнатовича. Разом з нею йду від експоната до експоната, слухаю її пояснення.

— Я взялася малювати. І ото такий зробила малюнок. Серцем і душею люблю Україну, рідну природу. Тут, бачите, і дуб, і лелеки, і калина, дерев'яна криниця. Над нею яблуні. Батько надихає мене на творчість, не дає зупинитись. Сам не сидить спокійно. Йому вже 99-й, а він слава Богу! (стукає тричі по столу). Думка в нього працює. Якось каже мені: "От мені снилося, що я будую на чотирьох стовпах вітряк, великий вітряк. От я зробив цей вітряк і кажу онуку своєму: "Антоша, дивись. Мели на цьому вітряку. Тільки дивись не прозівай, щоб борошно не просипалося, а то зупиниться вітряк". Ви ж подумайте, як символічно в нього все оце. Дивись, каже, не прозівай!

— Таким батьком, пані Ольго, як ваш, пишається ненька-Україна. Поки сонце в небі сяє, його не забудуть…

— Його життя — це пісня. Талановита, неповторна, оригінальна, неординарна особистість. Його життєве кредо: "Я живу для людей". Говорю своїм учням: "А ви знаєте, дітки, чому Антон Гнатович живе так довго і такий талановитий?" І вони хором відповідають: "Знаємо, знаємо. Тому, що він ніколи не палив цигарок і весь час працював". Дуже нелегке життя випало на долю мого батька, але він не зламався, не міг зламатися. Вистояв!

— Багато тут у вас батькових робіт. Антон Гнатович вимережив справді казковий світ, у якому живемо і працюємо, сміємося і журимося…

— Його творчість глибоко національна. Він черпає образи з повноводої криниці українського фольклору, переосмислюючи і трактуючи сюжети, навіяні народним епосом, творами класиків української літератури. Тараса Шевченка знає всього напам'ять. Всього! Треба було тільки бачити, з яким натхненням він працював над оцим бюстом Великого Кобзаря, героями його творів. Не передати словами. Зверніть ще увагу на скульптурну композицію "Слово о полку Ігоревім". Далі в експозиції світлиці — скульптури "Лірник", "Тарас Бульба", "Випив чарочку, не більш", "Ланка", "Молотьба". Вражає монументальна робота "Незалежна Україна".

У виробах — відгомін і далеких часів, і наших днів. Ой, роде наш красний! Ти ж як море безконечне, могутнє, глибинне. Котиш і котиш хвилі спогадів, а їм кінця і краю немає. У тобі мудрість віків і пам'ять тисячоліть, стогін матерів у лиху годину і переможний гук українських козаків, у тобі сердечність і мудрість народу.

Батькова муза звернена своїм ніжним ласкавим голосом до розуму, серця і душі кожного, хто знає і цінує справжню красу. І сумом, і радістю наповнена вона, то сміхом сипне, то жалю--жалю нагорне. Ось уважно придивіться до моделі млина. Він діючий. Заводиться, годинниковий механізм у ньому. Навіть чути, як стукає оте коритчатко, що струшує зерно в жорна. Далі — українські народні музичні інструменти, в які вдихнув життя батько — Антон Гнатович Штепа.

— Я пам'ятаю, пані Ольго, що ви в шкільні роки захоплювалися віршуванням. В Ічнянській райгазеті "Ленінський шлях", так тоді називалася "Трудова слава", частенько друкувалися. Читав, пам'ятаю. Можу навіть зараз дещо продекламувати. Земляк земляка бачить здалека.

— Це було давно, дуже давно, але правда. А втім, послухайте.

Квітує хата рушниками —
Від покуті до мисника.
На них і мак із колосками,
І півень ранок виклика.

На кролевецькім рушникові,
Перед іконою, батьки
Клялись у вірності й любові,
Як предки їх у всі віки.
В кутку лампада догоряє,
Христос відсвічує вгорі,
Тут баба всім благала раю,
Молилась Богу на зорі.

Молилися, спішили в поле,
У рушничок поклавши хліб,
Все кращої благали долі,
Вдивляючись у Божий німб.

…А зараз я зроблю невеликий екскурс у минуле — грудень 1976 року. Тоді у київському Будинку письменників України під головуванням світлої пам'яті відомого письменника, до речі, родом з Ічні, Анатолія Дрофаня, проходив творчий вечір двох земляків — письменника Станіслава Маринчика і Антона Штепи. Слово надали Антону Гнатовичу. Звертаючись до переповненої зали, він, зокрема, сказав: "Почав я улюблену справу, різьбу, в 1966 році. Вже на 63-му році свого життя. Я охочий був до всього. У 9 років змайстрував дерев'яний велосипед. Але батько взяв і порубав його. Каже, воли треба пасти, а ти по селу гасаєш. У 16 років я задумав зробити парову машину. Є в мене парова машина. І диплом першого ступеня за неї. Якщо хтось буде в Сваричівці, зайдіть. Обов'язково покажу.

У нас колись ходили по селу лірники. А ліра тепер хіба що в музеї є. І я вирізав тую ліру. Зараз я тут на ній заграю".

Грав тоді Антон Гнатович на лірі, на скрипці та контрабасі, змайстрованих власноруч. А Станіслав Маринчик продемонстрував авторські документальні фільми про видатного земляка — "Чародій", "Людина і дерево".

Нині в Ічнянському краєзнавчому музеї розгорнуто персональну виставку Майстра. Штепині вироби експонуються також і в музеї просто неба. Це — неподалік Києва, у Пирогові. Є роботи його в музеях Чернігова, Запоріжжя, Тернополя, у приватних колекціях Канади, Бельгії, Австралії, Італії…

Анатолій ТУРКЕНЯ

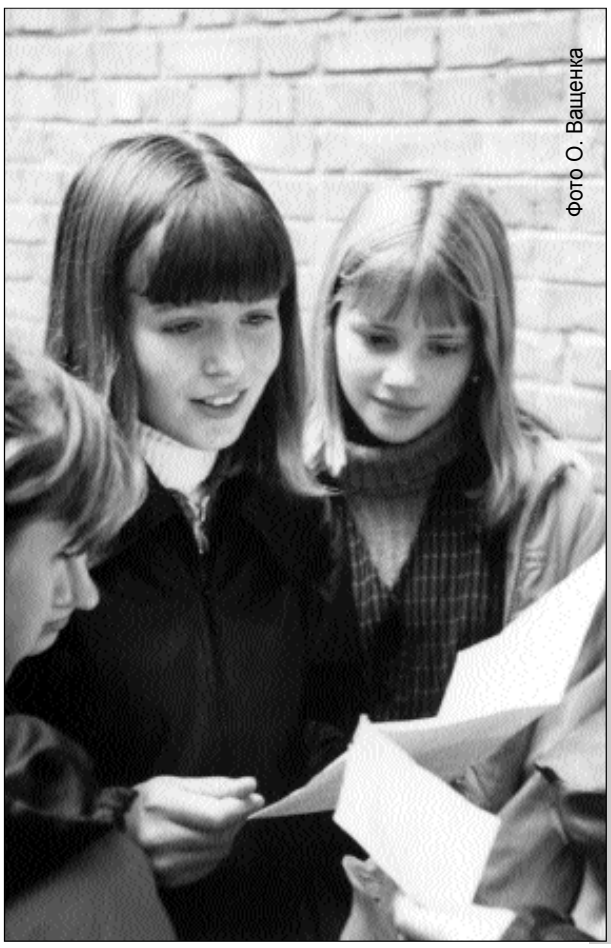
Фото О. Ващенка

У НОВОВОЛИНСЬКУ РАДІОДИКТАНТ ПИСАЛИ БАБУСІ Й ОНУКИ

Другий етап конкурсу з української мови виявив приховані резерви

Ще за тиждень до цього дня афіші по шахтарському Нововолинську запрошували всіх до міського Палацу культури на свято мови, організоване міською адміністрацією. Афіша промовляла авторитетними іменами запрошених на цей захід, яким підсумовується другий етап Другого міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика: Анатолій Погрібний — доктор філологічних наук, професор Київського університету ім. Т. Г. Шевченка, Михайло Слабошпицький — письменник, виконавчий директор Ліги українських меценатів, Любов Мацько — академік АПН, професор педагогічного університету ім. М. Драгоманова, професор того ж університету Галина Козачук, Валентина Стрілько — голова Наглядової ради конкурсу, президент Міжнародного освітнього фонду ім. Ярослава Мудрого, Юнус Кандим — кримськотатарський поет, перекладач української літератури, заслужений діяч мистецтв, Василь Гей — голова Волинської організації Національної Спілки письменників, Олександр Рисак — професор Волинського університету.

Як солідаризацію з конкурсом, у місті було проведено радіодиктант, у якому взяли участь сотні людей. Переможців і призерів радіодиктанту також нагороджували разом із тими, хто показав найкращі знання з української мови в конкурсі. Радіодиктант вивів на сцену людей віком від 8 до 80-ти років, які почувалися такими ж іменинниками, як і учасники турніру ім. П. Яцика.

Урочистий ритуал нагородження. До грошових премій міської адміністрації від Ліги меценатів додаються цінні подарунки й бібліотечки — твори П. Загребельного, Григора Тютюнника, І. Дзюби, Ліни Костенко, А. Дімарова, А. Погрібного, М. Слабошпицького, подарункові видання різних енциклопедій, праці з історії України й української культури, Біблії. З пристрасними словами про рідну землю і рідну мову звертаються до переповненої зали автор популярної радіопередачі "Якби ви вчились так, як треба…", секретар Національної Спілки письменників України Анатолій Погрібний, голова Наглядової ради цього конкурсу, добре знаний колись директор Гнідинської школи на Київщині, де вперше в країні постала мала народознавча академія, Валентина Стрілько, поет Василь Гей, поетеса й генеральний директор Всеукраїнського інформаційно-культурного центру в м. Сімферополі Галина Хмельовська. Глибоко схвильованими були виступи дітей і вчителів. Практично кожен говорив про те, що без любові до рідної мови не буває патріотизму, а без патріотизму людину не можна назвати порядною.

Рівень конкурсу в Нововолинську й особливості свята мови коментують:

Михайло Слабошпицький, виконавчий директор Ліги українських меценатів:

— Свято у Нововолинську промовисто потверджує: ідея конкурсу Петра Яцика справді пішла в маси. Подекуди вона починає завойовувати і владу. Кажучи це, маю на увазі передовсім голову міської адміністрації Володимира Сапожникова, який зумів знайти і гроші (в той час, коли три чверті шахт у місті не працюють!), і час, щоб особисто заопікуватися патріотичним марафоном. Це добрий знак на майбутнє.

Володимир Загорій, президент Ліги:

— Останнім часом з'явилася велика зацікавленість до нашого конкурсу і з боку деяких політичних партій, які хотіли б використати його для своєї популяризації і передвиборчої агітації. Але, на наше глибоке переконання, політика і партійщина не повинні прийти в стіни школи. У нас не буде жодної премії від жодної партії. (Їх уже почали нам активно пропонувати).

Так, ми співпрацюємо з владою. Подекуди особливо успішно. На фінальному етапі конкурсу в ритуалі нагородження призерів брав участь Президент держави, але Освітня фундація Петра Яцика і Ліга українських меценатів не гукали собі на допомогу жодні політичні сили в першому конкурсі, наша позиція незмінна і в другому, і в усіх наступних. Інша річ, коли до нас захочуть долучитися приватні особи, установи чи підприємства, які вирішили встановити свої премії для дітей чи для вчителів. Ласкаво просимо. Тут вакансії є завжди.

АНДРІЙ ТАВПАШ, ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИРЕКТОР КОНДИТЕРСЬКОЇ ФІРМИ "СВІТОЧ": Я — ВІДБИТОК ДОЛІ ЛЕМКІВСЬКОГО ПЛЕМЕНІ

Нещодавно в київському міському Будинку вчителя відбулася презентація книги "Святкова незнищенність добра; Андрій Тавпаш. Публіцистичний портрет" ("Астрон", Львів, 2001), організована Лігою українських меценатів та Загальноукраїнським об'єднанням лемків. На презентації говорилося про охоплену цією книгою проблематику і драматичну історію лемківської гілки українського народу. Це не традиційна біографічна книга — Андрій Тавпаш, керівник одного з найуспішніших підприємств України, кондитерської фірми "Світоч", постав перед читачами одним із тих, кого було депортовано з Лемківщини в ході проведення зініційованої Москвою і Варшавою операції "Вісла" і хто сьогодні прагне, аби правда про ту давню кривду стала відомою найширшому загалу.

— Андрію Івановичу, ця книга лише на перший погляд є публіцистичним портретом сучасного керівника, президента фірми "Світоч". Насправді ж вона зачіпає такі пласти нашого буття, про які раніше намагалися не говорити…

— У цієї книжки непроста історія. Якщо ви вже встигли її переглянути, то побачили, що в ній є праця Дмитра Ступака "Причинки до історії лемківського села Святкова". Вона про моє рідне село на Лемківщині — про його розташування на географічній карті, його історію, історію його церкви, школи, економічний стан у різні періоди існування. Начебто звичайна краєзнавча праця, якби не одне "але". Цього села немає і його історія написана ще напередодні Другої Світової війни, — у мене давно лежав рукопис мого односельця, священика Дмитра Ступака. До речі, він його писав тоді, коли я вже народився, і навіть публікація мала з'явитися у "Віснику" Наукового товариства імені Шевченка у Львові, але цьому завадила війна. Згодом загубився у вирі лихоліть і сам рукопис. На початку 60-х Дмитро Ступак передав заново написану статтю в скороченому варіанті вченому, історику-етнографу Івану Красовському для одного видання про Лемківщину, але хрущовська "відлига" виявилася короткочасною — книга була знята з тематичного плану видавництва, і матеріал надовго заліг у шухляді домашнього архіву Івана Дмитровича. Дивно, як його не вилучили під час неодноразових обшуків квартири вченого. Лише згодом, вже за часів Незалежності, Іван Красовський завітав до мене з цим рукописом, і мені вже давно хотілося його оприлюднити, але як? На допомогу прийшов професор Львівського університету, відповідальний секретар Світової Федерації українських лемківських об'єднань Іван Щерба. Він сказав: треба друкувати в одній книжці й історію села, й біографію його уродженця Андрія Тавпаша. І хоч я все ще сумнівався, роботу над цією книжкою розпочав її автор і упорядник Микола Миколюк.

— Коли читаєш цю книжку, стає моторошно від того, що пережили мешканці села Святкова під час сумнозвісної операції "Вісла"…

— Наша родина була багатодітна — п'ятеро дітей, але ми не бідували: мали сім гектарів землі, половину — орної, тримали коня, корову, телят, свиней, овець, кіз, птицю. І хоч тяжко працювали, але до столу мали все. Згодом батьки згадували той час, як час, коли жили як у Бога за пазухою. Але одного страшного дня все село посадили у вагони-"телятники" і повезли кудись. Дорога була дуже довгою і саме там я вперше дізнався, що таке справжній голод. З тих часів пам'ятаю, що їсти хочеться в перші три дні, далі голод вже не відчувається.

— Вашу родину викинули у чистому полі — виживайте, як можете. А все ж родина вижила — завдяки працелюбності й терплячості…

— Та мандрівка тривала кілька місяців. Наш товарняк переганяли з одного станційного тупика в інший, аж поки не висадили на станції Дружковка Донецької області. Наша родина опинилася в жалюгідній, кинутій напризволяще хатині-саманці. Схема виживання для новоселів була проста: робота — в колгоспі, платня — на трудодні і, звичайно, не грошима. Але нам до сільської роботи було не звикати. В 1947 році, коли на сході почався голод, ми втекли на Львівщину, де також довелося кочувати з району в район, від села до села, мешкати по три родини в одній хаті, до морозів спати на сіні…

— Схоже, Ваш характер гартувався змалку, хоча враження Ви справляєте людини легкої, спокійної, у якої все само собою виходить без особливих зусиль… Сьогодні Ви очолюєте "Світоч", який немає потреби представляти.

— Так, тоді, навесні 1985 року, коли я, орденоносець, повернувся з Афгану, міг би задовольнитися якоюсь "тихою" і "непильною" посадою… Все ж таки заслужив… Та в лютому 1988-го, на конкурсній основі, загальними зборами колективу я був обраний генеральним директором, 1996-го — президентом, генеральним директором акціонерного товариства "Фірма "Світоч". І нині можу похвалитися, що саме фірма "Світоч" — найбільший платник податків у реґіоні. Досить сказати, що у 2001 році відрахування у держбюджет перевищили 60 млн. гривень. А найближчим часом, згідно з умовами Інвестиційної угоди, наша фірма залучить ще 21 мільйон доларів США інвестиційних коштів, значна частина яких буде освоєна до 120-річчя виробничої діяльності "Світоча", що припадає на 2002 рік. Ясна річ, за цими сухими цифрами — море задоволення для найменших українців. І не тільки для них! Продукція фірми "Світоч" вже не перший рік святкує успіх у родинах, на святкових столах, як найсмачніша і найпривабливіша.

— У книжці "Святкова незнищенність добра" багато фотодокументів. Це світлини і родичів, і друзів, і місць, де колись була розташована батьківська хата. За цими фотоматеріалами можна простежити долю лемка Андрія Тавпаша. Але чи не найзворушливіші світлини, де ви з родиною біля порога рідної хати…

— До Святкової я зміг поїхати лише через сорок чотири роки після виселення, в часи перебудови, 1988 року. Ми мали добрі зв'язки з польською бісквітною фабрикою "Сан" в Ярославі. І час від часу обмінювалися досвідом, групами спеціалістів. Якось я сказав директору фабрики Яну Пайді, що моя мала батьківщина Святкова Велика недалеко звідси. Він одразу запропонував — поїхали! Складно навіть змалювати почуття, які охопили, коли підійшов до колишнього подвір'я батьків — замість хати, стодоли, стайні, студні лише кілька дерев та вроблі в ґрунт залишки фундаменту. Наступного року ми поїхали до Святкової разом із родиною.

— Чи очікували Ви такого успіху цієї книжки? На її презентації у Київському Будинку вчителя не було де яблуку впасти, а книжки просто не вистачило для всіх бажаючих.

— Схоже, що давня проблема лемків не стала менш болючою і сьогодні є потреба говорити й писати про неї. У грудні цього року виповнюється десять років від часу заснування Фундації дослідження Лемківщини. У її планах — видання ґрунтовної праці "Енциклопедія Лемківщини", до друку якої вже приступили у Варшаві, створення Архіву Лемківщини і Бібліотеки лемкознавчих видань у Львові. А фірма "Світоч" час від часу надає їм допомогу. Ми повинні знати наші першовитоки і маємо нарешті почути всю правду про трагедію лемків, бо вона й сьогодні все ще замовчується…

Сторінку підготувала
Світлана КОРОНЕНКО

«НАЙБІЛЬШИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОЕКТ НЕЗАЛЕЖНОСТІ»

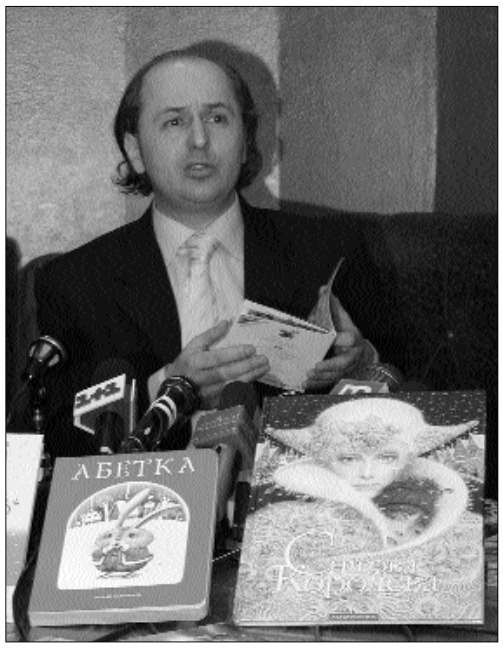

Іван Малкович

Для малят від 2 до 102… Так презентує свою продукцію дитяче видавництво "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА".

Видавництво, що працює з 1992 року, уже достатньо відоме. Спершу приваблювала трішки кумедна, інтригуюча, а головне — дитяча назва. Далі звертали на себе увагу книжечки, котрі, окрім першої, видавалися за кордоном. Це, як стверджує директор "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГИ" **Іван Малкович**, була вимога якості до великоформатної ілюстрованої дитячої книжки. Згодом права на видання окремих "продуктів" придбали кілька провідних видавництв світу. Серед них — американське "Alfred Knopf". Наші державні книжкові конкурси та форуми, мабуть, втомилися визнавати їх видання найкращими. Настала черга закордонних. Є абабагаламагівські версії англійською та французькою мовами…

Очевидно, що ціна великоформатних абабагаламагівських видань є поважною. Так, "Снігову королеву", найбільш нагороджувану, та інші видання менше, ніж за 30 гривень, у мережі роздрібного книгорозповсюдження не купиш. Тому масовий видавничий проект "Міні-Диво" (Міні-ціна за Диво-книжку), що пропонує ***сім популярних книг "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГИ" по 1 гривні*** кожна через "Укрпошту" — не тільки вдалий рекламний хід. Загальний тираж серії — 1 мільйон примірників. Дитяча книжка по гривні, запевнили організатори проекту на прес-конференції в УНІАН, буде у кожному поштовому відділенні міст і сіл України. Фінансують акцію "Укртелеком", "UMC", "U'tel", "Infocom" та "Укрпошта"…

Гість редакції "Слова Просвіти" сьогодні — Іван Малкович, директор дитячого видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА":

— Назва видавництва — з оповідання Івана Франка "Грицева шкільна наука". Грицька, який прийшов зі школи, батько питає, що він там учив. Той відповів: "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГУ". Хочемо, щоб це слово було першим, яке діти прочитають. Вони будуть мудріші за Грицька…

— Яка перша книжка у Вас вийшла, Іване Антоновичу?

— Першою книжкою у нас була "Абетка", накладом у 50 тисяч. З'явилася під щасливою зіркою, бо одразу пішла слава, що "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" — хороше видавництво. Ця "дута" слава годує нас і по сьогодні.

— Можливо, розкажете, де взялися гроші на видавничу справу?

— Коли ти маєш чітко сформульовану ідею, уявляєш методику її втілення і добре працюєш — трапляються на шляху випадки, люди, котрі допомагають тобі, а ти допомагаєш їм. Це наче виходить згори, з неба.

Задумали видати "Абетку", мала бути товста, клеєна, понад 2 сантиметри корінець… Усюди у видавництвах казали: неможливо… Вони найбільше робили дев'ять склейок, а то треба було сімнадцять. Усе почалося банально, по-нашому. Тобто я мусив дати хабара робітникові, щоб той принаймні спробував склеїти книжку. І — все прекрасно вийшло, не розривалося, мало вигляд. Тоді вже із цим переконав фабрику, що можливо видати нашу "Абетку"…

Далі — гроші. Допоміг мій земляк Михайло Ткачук. Познайомив нас теж випадок, уже в Києві, де ми жили на Ромена-Ролана. Моя дружина йшла в березівському (я — з карпатського села Березова) кожусі, Михайло підійшов і каже: "Я знаю, де зробили цей кожух".

Виявилося, він — із сусіднього села. Так ось, людина, що займалася такою неромантичною роботою, як прийом макулатури, і допомогла, бо мала знижки обухівського комбінату на картон. Михайло дав п'ятимісячну позику мені — 25 тонн картону, з меншою відсотковою ставкою… І процес пішов. На перші три тисячі тиражу знайшов гуртового покупця. За ці гроші я викупив на фабриці ще десять тисяч книжок. Ще не видрукувався увесь тираж, як більшу частину я вже розпродав. За чотири місяці віддав борг — і справа пішла легше.

— Яку абабагаламагівську книжку вважаєте найкращою, найважчою?

— Найбільше проблем викликала книжка, яку я дуже люблю — це "Улюблені вірші". Неймовірно важко друкувалася. Самому треба було відстежувати весь процес, перевіряти якість. Майже кожному треба було платити з кишені, щоб сумлінно працювали. Вважали, якщо ти — приватник, то маєш безліч грошей. А коли ти насправді на позиках живеш, і після виходу книжки у твоїй загальній касі залишається близько 50 гривень — нікого це не турбує.

Крадуть папір на фабриці — 8 тонн. Постійно скандали. Зупиняв навіть друкарські машини. Погрожували винести звідти ногами вперед, доходило до бійок… Дуже тяжко було. Я спав по 50 хвилин на день, дома майже не бував. Це була остання книжка, яку я друкував в Україні. Бо на формат, обсяг, ілюстрації, тверді обкладинки книжок "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГИ" у нас немає машин. Вони коштують за мільйон доларів і наші фабрики не можуть цього собі дозволити.

Так само їздив на перші друки за кордон, показував, що хочу, як хочу. Траплялися і під час перельотів неймовірні ситуації. Потрапили раз у якийсь смерч, уже падали, двері літака відчинилися, екіпаж був у паніці… Слава Богу, нічого не сталося. Звичайно, ближче і безпечніше в Україні друкувати, але таких можливостей зараз немає.

Останній проект "Міні-Диво" друкували вже у нас — дозволяють формат і обсяг.

— Невже не можна уникнути цих видавничих стресів?

— На жаль, ні. Добре, що уникнув інфаркту. Коли ти дивишся, як ротаційна машина перетворює твої гроші за 10 хвилин на 200 кілограмів браку — не легко. Щоб зупинити машину, доводиться деколи навіть битися з працівниками. Усе відбувається на нервовому зриві, не спиш і спати не хочеться. Мусив перевчати друкарів на своїх книжках, як якісно треба друкувати. Результат бачите у книжці. Усі кольори і відтінки — як має бути. Яку роль відіграє ілюстрація в дитячій книжці, знаємо.

Ти відриваєш од себе шматок життя і здоров'я. Щоб кольори яскравіші були – вливаєш свою кров. Сам відповідаєш за все: за творчу сторону, якісний друк, піари, розповсюдження…

— Чому не розподілите повноваження?

— Поступово, сподіваюся, будемо розширюватися.

— Чи прибуткова Ваша справа?

— Якби вона була прибутковою, Україна була б завалена українськими книжками.

— Як відгукуються про вас читачі на книжкових форумах?

— Багато позитивних відгуків. Траплялося, що навіть ті, хто погано володіє українською, купував наші книжечки й дуже дякував. На XIV міжнародному форумі в Росії до мене підійшла дівчина українського походження і схвильовано сказала: "Я вперше пишаюся своїм українським корінням". І це справді стимулює до праці.

Нещодавно мали міжнародні видавничі домовленості. Плануємо видати "Казки Туманного Альбіону" українською (ілюстрації Владислава Єрка), дитячий бестселер "Гаррі Потер". Наша мрія — утвердитися на американському ринку. Є чимало пропозицій, але ми очікуємо на кращі.

— Російською не видавали книжки?

— Ще ні. Хоча це б пожвавило наш бізнес. Є зацікавлення великих російських компаній.

— Скільки художників у вас працює?

— З десяток. Постійно шукаємо. Маємо двох справді великих художників: Кость Лавро та Владислав Єрко. Решта — гарні художники. Софія Ус ще засвідчить себе, працює вже четвертий рік над книжкою "Вовченятко, яке любило запливати в море".

— Як виникла ідея "Міні-Дива"?

— Завдячую зустрічі зі Станіславом Довгим, тоді — головою "Укртелекому", а тепер — керівником Державного комітету зв'язку. Пан Станіслав виявився активним книголюбом. Почалася наша співпраця з книжечки "Літаючий капелюх", а без їхньої підтримки було б дуже важко.

Зараз є торговельна мережа "Укрпошти", яка має близько 50 тисяч відділень, аж до найвіддаленіших сіл. Підтримали нас і в рекламі проекту. Уся Україна вже побачила телевізійний ролик "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГИ". Добре, що вдалося переконати певних людей підтримувати замість російських "рор" українську книжку. Дитина може дозволити собі витратити гривню на хорошу книжечку. Це — найбільший культурний проект за часів незалежності.

Розмовляв
Олександр СОЛОНЕЦЬ

●

ПАЛІТРА РІДНОГО СЛОВА

У жовтні — грудні 2001 року відповідно до угоди про співпрацю Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка та Головного управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації проводився міський дитячий конкурс патріотичного плаката і малюнка "Палітра українського слова".

Головною метою конкурсу є утвердження української мови як мови корінної нації, основи її духовної та художньої культури, активізація пізнавальної діяльності дітей та молоді, їх творчого потенціалу, виховання любові до рідної мови, виявлення та підтримка юних обдаровань.

На адресу Оргкомітету конкурсу надіслали свої роботи 298 учасників. Згідно з умовами конкурсу авторами робіт є діти та молодь 3-х вікових категорій. Ними представлено 312 робіт. Із них: 6–9 років — 97 робіт, 10–13 років — 169 робіт, 14–17 років — 46 робіт.

Усім учасникам конкурсу надіслано подяки за участь у конкурсі і привітання з Новим роком та Різдвом Христовим від Голови ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, народного депутата України П. Мовчана та начальника Головного управління освіти і науки КМДА Б. Жебровського, запрошено на новорічну ялинку до Київського Палацу дітей та юнацтва.

Засідання журі конкурсу відбулося 11 січня ц. р. У його роботі взяли участь: Микола Стратілат — голова журі, заслужений художник України, Ярема Гоян — директор видавництва "Веселка", Юлій Скаканді — член Національної Спілки художників України, Тетяна Кожаєва — керівник студії образотворчого мистецтва Київського палацу дітей та юнацтва, Галина Калмикова — відповідальний секретар Київської "Просвіти".

Оцінюючи роботи, члени журі ділилися своїми враженнями, щиро дивувалися вмінню дітей, їхньому розумінню поставленої мети. Пензлем і фарбами діти оригінально поєднують колір і барви рідної землі з логікою своїх думок. Чи то плакат, чи ілюстрація до народних казок та пісень, творів українських класиків, чи то малюнки фольклорних свят традиційних народних дійств, а то й просто "малюючи" Україну, діти ще раз довели просту і важливу істину: мова — душа народу. Палітра українського слова розцвіла на малюнках сотень київських дітей. "Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики і квіткових пахощів…" — висловлювався великий Олесь Гончар про визнання української мови. На диво дорослих, і навіть педагогів, які телефонували до Оргкомітету конкурсу, ставлячи запитання: як же можна слово малювати? Слово ж лише пишеться або говориться. Аж ні! Магічна сила слова — в його здатності викликати думку, уяву, фантазію та образи. Дитячі роботи — тому підтвердження. Тож враження від робіт перевершили сподівання організаторів конкурсу, що, якоюсь мірою, ускладнювало роботу журі.

Антон Макарцев, 10 років

Використовувалася така градація премій у кожній із вікових категорій:

6–8 років: І місце — 150 грн.; ІІ місце — 100 грн. (2 премії); ІІІ місце — 50 грн. (3 премії).

10–13 років: І місце — 200 грн.; ІІ місце — 150 грн. (2 премії); ІІІ місце — 100 грн. (3 премії).

14–17 років: І місце — 250 грн.; ІІ місце — 200 грн. (2 премії); ІІІ місце — 150 грн. (3 премії).

За спільною згодою членів журі та в погодженні з Оргкомітетом конкурсу прийнято рішення використати частину преміювального фонду для заохочувальних премій.

За розробку плаката, який взято за основу виготовлення плакату-афіші виставки, переможців конкурсу нагородити премією в розмірі 100 грн.

Заохочувальна премія встановлена в розмірі 50 грн.

Попереду — заключний етап конкурсу — мистецьке свято "Палітра українського слова", присвячене підведенню підсумків конкурсу та відзначенню переможців.

Відбудеться свято 7 лютого ц. р. у приміщенні Київського палацу дітей та юнацтва (м. Київ, вул. Січневого повстання, 13). Початок о 16.00.

Запрошуємо всіх на свято!

А. ТРЕБЕНКО,
зав. відділом секретаріату "Просвіти"

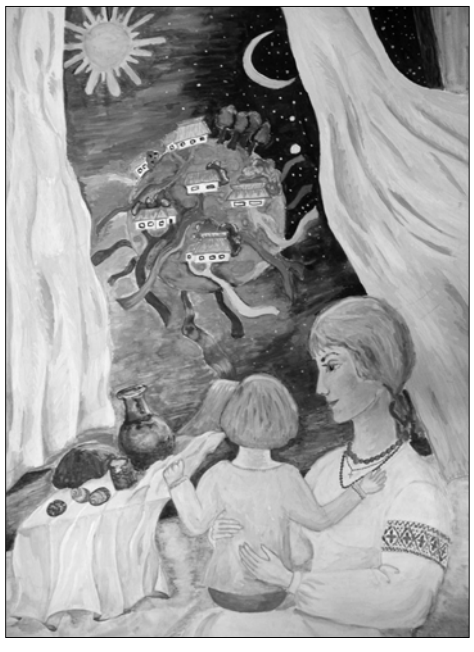

Анастасія Тімірова, 17 років

РАННІЙ ШЛЮБ УБЕЗПЕЧИТЬ ВІД ЗАЙВИХ ПЕРЕЖИВАНЬ

Проблемі малих доз радіаційного опромінення й супутніх йому захворювань на рак у дочорнобильську пору приділялася значна увага,— досить погортати хоча б інформаційний московський збірник "Гражданская оборона" початку 80-х. Прикметно, що сумлінні українські вчені звертають на цей аспект охорони здоров'я все пильнішу увагу. Та на Заході інтерес до нього ніколи й не зменшувався. І потвердженням цього маємо видані кілька років тому в Москві та Мінську дослідницькі книги американських учених І. Гофмана й Д. Вогельстайна "Рак, спричинений опроміненням у малих дозах" і "Чорнобильська аварія: радіаційні наслідки для сучасного й майбутнього поколінь".

Узагальнивши наслідки спостережень над хворими на рак прямої і товстої кишок, професор Вогельстайн дійшов висновку, що лише сума генетичних ушкоджень може спричинити переродження звичайної клітини в ракову. Ці генетичні ушкодження, починаючи з першого, можуть накопичуватися протягом багатьох років.

Отже, рак є наслідком впливу суми багатьох послідовних мутацій у генетичному матеріалі ядра клітини: або у молекулах ДНК, або у більших — хромосомних структурах. Канцерогенні агенти (серед них і іонізуюча радіація) можуть впливати на розвиток раку двома способами: прискорювати розвиток потенційних злоякісних пухлин чи сприяти виникненню нових. Однак необхідно наголосити, що канцерогенні агенти спричиняють хворобу лише у тому разі, якщо вони зумовлюють хоча б один із необхідних для розвитку раку етапів. (У даному разі не йдеться про інші онкологічні захворювання, часті у зонах радіозабруднення).

Припустімо, що клітина має накопичити 5 генетичних ушкоджень: А, Б, В, Г, Д для реалізації формування клінічної картини раку; якщо фактор **Х** тютюнового диму спричиняє порушення Б-типу, то тютюновий дим є причиною раку. Якщо, скажімо, бензол зумовлює порушення типу А, Б і Д, то він також є чинником раку. І хоча жоден із згаданих факторів не може стати єдиною причиною захворювання на рак, ймовірність захворювання тим вища, чим більше число порушень генетичного апарату існує в клітинах організму з народження. Уявімо, що спадково передані порушення А, В, Г і Д-типів. Тоді достатньо додатково отримати порушення Б-типу, і ракова пухлина буде реалізована. В іншому разі, при здоровій спадковості, реалізація раку потребує збігу всіх п'яти випадків.

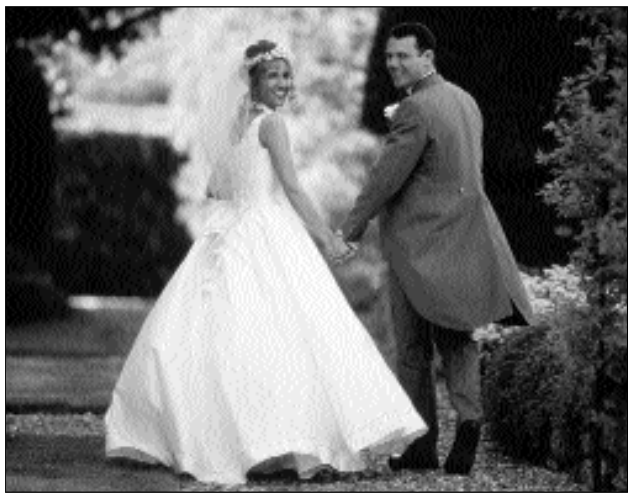

Чи виліковний рак? Якщо хромосомні ушкодження набуті протягом одного покоління, то це стосується незначної кількості постраждалих клітин, котрі можуть бути видалені до враження сусідніх і віддалених тканин та появи метастазів. Отже, оперативне втручання на ранніх стадіях — поки що найнадійніший спосіб подолання хвороби.

Шкода від впливу радіації на генні структури зазвичай пов'язується із виникненням злоякісних пухлин. Водночас добре відомо, що ракові утворення з'являються не лише під впливом радіації. Більше того, статистика свідчить: найчастіше вони виявляються у людей, родичі яких, хоча б по лінії одного з батьків, мали цю недугу. Тож зовсім не обов'язково людина, що працює в умовах підвищеного радіаційного навантаження, захворіє на рак — це повною мірою стосується й персоналу відповідних підприємств. І все ж молодим людям, котрі присвятили себе роботі на технологіях третього тисячоліття, задля запобігання найменшій імовірності генетичних порушень у потомства доцільно якнайраніше одружуватися, аби народити дітей до значних дозових навантажень. До того ж надопроміненню можна і потрібно запобігати. У цьому й полягає професійний обов'язок проектувальників, будівельників та експлуатаційників небезпечних об'єктів. А з огляду на постчорнобильське радіаційне забруднення навколишнього середовища та зростання інших шкідливих факторів, ця порада буде корисною майже всім молодим людям України.

Саме тому держава зобов'язана матеріально заохотити ранні шлюби. Пільгове житло, належна доплата декретних відпусток забезпечить не тільки престижність, але й надійність і довговічність молодої сім'ї. З іншого боку, ще з дитсадка діти мусять знати: постчорнобильське майбуття неможливе без належного — здорового! — способу життя. І досвід української валеології мав би, нарешті, виконати своє призначення.

Підготував **Остап СВІТЛИК**

ПРО ЗАГАРТУВАННЯ

ЯК СТАТИ МІЦНІШИМ

Фото М.

Хіба нині кого здивуєш твердженням про те, що слід загартовуватись, аби не хворіти? Та не всі відважуються на такі випробування для свого організму. Інші не знають, як це правильно робити, а тому й не ризикують…

Сьогодні ми наводимо кілька варіантів загартування з поступовим зниженням температури води. Вибирайте, що вам до вподоби.

Вологі обтирання ніг. Початкова температура води для обтирань — приблизно 37 °С з тривалістю процедури 2–4 хв. Дотримуватись темпу зниження температури — на 1 °С кожні 1–2 дні. Остаточна температура — 28 °С. Вказана методика використовується як підготовча процедура.

Обливання ніг. Початкова температура води для обливання — приблизно 37 °С. Дотримуватись темпу зниження температури — на 1 °С кожні 2–6 днів. Кінцева температура — 26–24 °С. Після обливання проводиться сухе розтирання. Методика використовується як підготовча для переходу на прохолодні ванночки для ніг.

Прохолодні ванночки для ніг. Початкова температура води — 34 °С. Тривалість процедури — 8 (6) – 4 (2) хв. Кінцева температура — 18–14 °С. Темп зниження температури — 1 °С кожні 2–7 днів. При зниженні температури води нижче 26 °С у воду додається кухонна сіль з розрахунку 20 г на 1 л. При зниженні температури води нижче 20°С під час процедури проводити самомасаж ніг за допомогою щітки.

Вологі обтирання. Проводяться при температурі повітря в приміщенні не нижче 25–23 °С. Початкова температура води для обтирань — 37–35 °С. Темп зниження температури — 1 °С кожні 2–5 днів. Тривалість обтирань кожної частини тіла — 1,5–2 хв. Потім проводиться сухе розтирання. Кінцева температура води — приблизно 18 °С.

Загальні обливання. Можуть проводитися після загальних обтирань. Температура води від 30 до 18 °С. Темп зниження температури — 1 °С кожні 3–7 днів.

Дощовий душ. Проводиться тільки після всіх перерахованих вище процедур. Початкова температура — 35–37 °С. Порядок зниження температури — 1 °С кожні 2–7 днів. Кінцева температура — 27–23 °С. Тривалість душу — 2–3 хв. При зниженні температури нижче 25 °С необхідно робити самомасаж щіткою.

Загартовування глотки слід проводити способом зрошування або полоскання. Початкова температура для зрошування — 40 °С, для полоскань — 38 °С. Темп зниження температури — 1 °С кожні 3–6 днів. Тривалість процедури — 1–6 хв. Кінцева температура — 15 °С. Для проведення процедур можна використовувати мінеральну воду, попередньо дегазуючи її.

Не слід починати загартовування:

— якщо у вас підвищена температура;

— після фізичного перевантаження;

— після переохолодження;

— під час критичних днів у жінок.

Підготував до друку
Олександр СИДОРЕНКО

ЯКЩО ДОШКУЛЯЄ ТЕМПЕРАТУРА, ЧИ МОЖНА ОБІЙТИСЯ БЕЗ АНТИБІОТИКІВ?

На ці та інші запитання нашого кореспондента відповідає імунолог Ігор НІКОЛЬСЬКИЙ.

— Грип, зазвичай, супроводжується підвищеною температурою тіла — захисною реакцією організму на вторгнення інфекції. Найсприятливіша температура для вірусу грипу — 35 °С, після 37 °С умови його розвитку погіршуються, а за температури 40 °С розмноження зовсім припиняється. Отож, якщо маєте здоровий організм і не тяжко витримати підвищення температури тіла до 38 і більше градусів, це може допомогти прискорити перемогу над вірусом. Якщо ж почуваєте себе зле за такої температури, якщо маєте хронічні бронхолегеневі, серцеві хвороби, гіпертензію тощо, слід вдатися до жарознижувальних засобів. Засвідчую, що більшість лікарів схильні рекомендувати немедикаментозні засоби.

— Що ж потрібно робити насамперед?

— Слід належно використати всюдисущу, живлющу воду, щоб і підвищену температуру тіла зняти, і токсини вивести. Послабить жар у тілі клізма чистою перевареною охолодженою до кімнатної температури водою (1—1,5 л). Цей метод можна застосовувати навіть для немовлят. Для діток 1—6 місяців вводиться 30—60 мл води, 6—12 місяців — 100—180, 1—2 роки — 180—200 мл, 2—5 років — 200—300 мл. Корисні також компреси: змочити полотнинку чи рушничок у суміші води з яблучним чи винним оцтом (на 0,5 л води оцту 1 столова ложка й більше), накласти на чоло, у міру нагрівання — міняти. Компрес із льоду (можна заморозити у грілці, в целофановому мішечку) накладається на чоло, ліктьові ямки, час від часу його слід знімати на 10 хв., аби не допустити місцевого переохолодження. Можна вдатися й до обтирання: спочатку груди і живіт, далі спину, кінцівки. Протерши якусь частину тіла змоченим у суміші води з оцтом (2:1) бавовняним чи лляним рушничком або рукавичкою, відразу слід накрити її.

— Які б ще компреси Ви порадили? Найефективніші?

— Ось кілька варіантів: шкарпетки намочити у воді чи суміші води з оцтом (оцту можна брати й до половини), викрутити, одягти на ноги. Ноги загорнути сухим рушником чи полотном, а зверху вовняною хусткою. Через 20—30 хв. (можна через 1 год.) мокрі шкарпетки зняти, витерти ноги й одягти вовняні шкарпетки. Протягом дня цю процедуру доцільно повторити 2—3 рази. Обгортання стіп також можна використовувати при головному болю, запаленні мигдаликів. Але обгортання литок діє ефективніше: лляний чи бавовняний рушник намочити до половини — по довжині, відтиснути й обгорнути мокру литку (від кісточки до коліна). Спочатку мокрим кінцем, далі сухим, а зверху обгорнути вовняною хусткою. Так само й на другій нозі. (Якщо ноги були перед цим холодні, їх необхідно зігріти у гарячій ванні чи розтерти рушником). Після 45—60 хв. компрес швидко зняти, хворого добре накрити. Обгортання литок доцільне у разі застуди, грипу, запаленні бронхів, легень.

— Так само обгортати можна й груди?

— Для цього слід приготувати два лляних рушники: один, намочений і викручений, обгортається навколо грудей, а другий, сухий — поверх нього. Зверху накрийте хворого периною на 30—40 хв.

Обгортання можна повторити кілька разів поспіль, якщо температура падає повільно. До речі, київські ченці робили це "косинкою" з грубого полотна (навіть мішковини). Широкий кут накладали на плечі, вузький — на груди. Після обгортування сухою тканиною хворий має бути у ліжку 0,5—1,5 год. У разі високої температури обгортання міняють через 30—45 хв.

Використану тканину слід обов'язково випрати, щоб звільнити від токсинів. (Потрібно заздалегідь підготувати інший зволожений шматок тканини, щоб швидко замінити використаний). Обгортання допомагає у разі застуди, грипу, катару, застійних явищ у грудях. І ще що важливо: перед цими процедурами слід обов'язково звільнити кишечник та сечовий міхур, бо вставати пітним не можна.

АРОМАТ РІЗДВЯНОЇ НОЧІ

"Пікардійська терція"

Чи кожній людині спадає на думку згадати дитячу асоціацію різдвяних свят? І не просто асоціативні враження, а запах, аромат цього свята? Мабуть, це властиве обдарованим натурам, які тягнуть по життю тяжку валізу спогадів, що реалізуються чи то в образах сніговиків (але Сніговик — це сезонне диво, яке асоціюється з морозним зимовим настроєм), чи то у більш благодатних виразах вічної доброти і щедрот, яким є для всіх малят "Миколай бородатий". Як же вони чекають і вночі не сплять у сподіваннях отримати саме від цього всевидящого чоловіка омріяний подарунок! Слухняні та чемні напередодні свят линуть думкою до Миколая, від дня якого і починається святкове, духмяне життя родини. З 19 грудня у домівці вже стоїть оберіг, а найнетерплячіші і ялинкові гілочки до хати заносять. Святкові концерти — це також подарунки до свят для тих, хто їх любить понад усе. Від свята Миколая концертних програм і забав доволі, їх, мов з торби Діда Мороза, роздають дітям і дорослим громадські, партійні та й концертні організації. Розваг — від пуза! Протягом місяця — кожному до душі і до смаку.

На сьогодні вже існують так звані елітні концерти. Один з таких відбувся у столиці, у приміщенні Національної опери восьмого січня. "Нові мелодії різдвяної ночі" надовго запам'ятаються тим, кому пощастило потрапити туди, адже ця сцена, погодьтесь, не асоціюється з іменами популярних естрадних співаків. Марія Бурмака, Ірина Білик, гурти "Скрябін", "Плач Єремії", "Пікардійська терція", "ТНМ Конго" ("Танок на майдані Конго"), Дмитро Клімашенко та дует "Алібі". Виникає запитання, чи не так? Можна і дискутувати, і обурюватися, але заборонити спробувати чи скуштувати нетрадиційного харчу ніхто не має права. Ідея використання приміщення Національної опери для концертних програм — не нова, бо на честь з'їздів та форумів такі заходи вже відбувалися. То чому б не дозволити різдвяне свято, за участю молодих, у такому розкішному обрамленні, — мабуть, вирішили чиновники всіх рівнів — і не помилилися, коли довірили цю справу колективу працівників мистецького центру "XXI століття для України". Ідея проведення такого концерту плекалася президентом цієї мистецької агенції протягом року. Чи то ностальгія за кращими часами фестивалю "Червона рута" нагадала, що одна "опера" вже пережила навалу андеграунду. На честь п'ятого, ювілейного фестивалю "Червона рута" отримала приміщення Харківського оперного театру. То чому б сімома хлібами професійного ґатунку і корінням з вищезгаданого фестивалю не пригостити столичну публіку на Різдво? Шкода лише, що концертна вистава дісталася вибраним, бо квиток на таке дійство може придбати не кожен бажаючий, а праці та витрат це дивовижне видовище потребувало чимало. Одні декорації іменитої театральної художниці Марії Левицької чого варті, бо саме антуражна сторона і створює відповідний настрій як у артистів, так і у присутніх у залі, які опинилися в казковому світі різдвяних чар. Не думаю, що на концерт за участю гурту "Плач Єремії" зібралися випадкові люди. Зал наповнився шанувальниками української естради. А рок — він і в Африці — рок, та не всім відомо, що рок-гурт Тараса Чубая роками виношував і давно вже видав альбом "Наше різдво", з якого і популярні рядки: "Миколай бородатий…" Сам Тарас з'явився на сцені у зовсім небуденному благодатному стані і почав свою розповідь про свято з дитячих спогадів і запитання: "Чи пам'ятає кожен з вас, як пахне Різдво? Для мене це свято наповнене ароматами ялинки, меду, цукерок і особливим трепетним чеканням подарунків, які принесе не тато, не мама а… Самі знаєте Хто". І дав Чубай з музикантами різдвяного драйву чепурній публіці. Далі продовжили диво-експеримент скрябінці, що на честь народження Сина Божого з'явилися на сцені у настрої сповіді і з вокальним експериментом, тобто новоявленим співочим гуртом. Оперними голосами гурт "Скрябін" разом з Юлією Лорд та Андрієм Підлужним (Ангел) розспівалися на диво чи на Різдво, але приємно і несподівано подивували. Андрій Кузьменко висповідався і розповів про свої відчуття свята. "Зупиняєшся у біганині і повертаєшся у дитинство, де чисто, затишно і трепетно". Співали щиро, як у родині. "Скоро Різдво…" — підспівував зал, бо цю пісню вже знають і люблять. А у Марічки Бурмаки "Із забутими казками ходить сон по головах", і сама вона була на цьому святі, як ніхто, органічна і щира.

Тарас Чубай "Плач Єремії"

а Білик

Схожою на лісову білочку була Ірина Білик, що опинилася посеред залу і несподівано, мало не зірвавши концертну програму, отримала вагомий куш овацій від шанувальників. Відчувалося, що співати їй також хотілося якось особливо, розкуто і щиро.

Моя особиста думка щодо ідеї проведення концерту в опері не протестувала лише проти участі в ньому гурту "Пікардійська терція". Їх уявити поза стінами філармонійних та оперних залів важко. Мабуть, тому режисерська ідея стосовно цієї формації полягала у тому, щоб вони лише звучали, щоб і видивитися їх на сцені було важко, а зал при цьому наповнився звуками чарівних голосів і мелодій.

І лише після виступу Дмитра Клімашенка та дуету "Алібі" почався "шабаш", тобто вистава, яку виконав гурт з назвою планетарного звучання "Танок на майдані Конго". Тут всі і надивилися, і насміялися, і розвеселилися. Вони просто здивували своєю професійністю і зрілістю. Харківська формація "ТМН Конго", яка заявила про себе на п'ятому, ювілейному фестивалі "Червона рута" і стала лауреатом першої премії в номінації танцювальна музика, на сьогодні — явище.

І як заколядували пікардійці, Бурмака та Білик у фіналі, та як вийшли в зал до публіки, що заспівала з ними мимоволі, то той, хто там був, таки спізнав Божу благодать, яка панувала у цьому залі. Бо ж її творять люди для людей в ім'я Бога.

Леся САМІЙЛЕНКО
Фото **О. КУТЛАХМЕТОВА**

●

КОЛИ ПРОКИДАЮТЬСЯ ЯНГОЛИ...

Свій виступ у клубі "Остання барикада" київська група "Небесна копалина" закінчила за десять хвилин до початку Нового року. Ті, хто вирішили зустріти Новий рік у цьому напрочуд гостинному клубі, який культивує сучасну українську культуру, анітрохи не пошкодували. Щодо групи, то ця новорічна імпреза являла собою подвійне свято для музикантів, адже напередодні вийшов друком альбом "Сплять янголи". Альбом визрівав дуже довго, був записаний у 1998 році, а на світ божий з'явився лише наприкінці 2001-го. Слід одразу зазначити, що "Небесна…" — настільки неподібна до інших рок-формацій, що якісь порівняльні аналогії виявляються недоречними. У своїх текстах лідер команди — гітарист і співак Юрій Польченко найближче стоїть до класиків екзистенційної поезії 20-го століття — те ж відчуття пронизливої самотності душі, ті ж нашарування метафор. Одне слово, те, що робить сьогодні "Небесна копалина" — робить на українській сцені тільки і виключно "Небесна копалина".

"Selestial Mine", а в українському варіанті — "Небесна копалина", виникла як тріо 1990 року, в Києві і на початку займалась ідеями імпровізованого джазу з включенням невербального співу. Хоча ті часи загального захоплення імпровізацією давно минули, дух пошуку та несприйняття встановлених стереотипів продовжує і зараз переслідувати репетиції, на яких виникають фантоми ідей. Відсутність іміджу і зробила групі імідж його відсутності. Записані тоді в підвалі збірки відчайдушних пошуків нових музичних земель "Delirium" і "Оставленный дом" на підсвідомому рівні, без приєднання зрозумілого тексту, розповідають про панівну тоді імперію свободи.

Перший виступ завзятих "небесних шахтарів" на фестивалі "Молодість'90" викликав неабияку реакцію з боку кінознавців і кінофанів, а передача на українському радіо, яка вийшла після фестивалю, викликала відгуки зі всієї України.

Пізніше відбулися два інтерв'ю на московському "Радио юности" — і ця програма не залишилася непоміченою — у слухачів виникало багато запитань до Юрія Польченка, який у той час знаходився на своїй кухні.

У 1992 році за запрошенням "Independent Music Network" Юрій Польченко помандрував у США. Перебуваючи там протягом року, гітарист познайомився з калiфорнійською рок-тусовкою і, найголовніше, показав на студії в Юкая 20 своїх пісень англійською. Американці зацікавилися матеріалом і записали для себе 4 демо-пісні. Зібравшись знову на репетиції в Києві, група почала формування повноцінної пісенної рок-програми, що яка зацікавила спонсорів.

Після чотирьох місяців записів на студії музиканти нарешті наблизилися до того, про що мріяли роками. Англомовний альбом "Mist Of Dance" з одинадцятьма оригінальними піснями був вручений у клубі амбасади персонально Послу Великобританії. Пан Рой Рив перед телекамерами заявив, що саме ЗМІ "зробили їх спонсорський жест повноважним". Поставивши таким чином високий штамп на потенціалі колективу, Посол надихнув групу на осягнення нових обріїв. На початку 1997 року, намагаючись проникнути за стіни власної обмеженості, група запросила скрипачку і вокалістку.

Поява нового інструменту і характеру призвела до написання україномовного альбому "Сплять янголи", який був завершений у 1998 році, і зміни назви гурту на "Небесна копалина".

Олександр ЄВТУШЕНКО

●

МІСЯЦЕЛІК

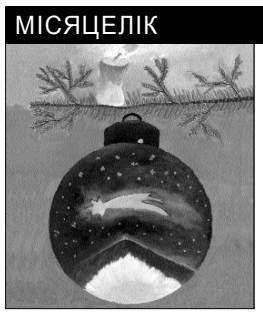

Рубрику веде Василь Скуратівський

17 січня — *Богоявлення, або бабин вечір*

Кроплять хати свяченою водою. На Закарпатті жінки на свяченій воді замішували борошно і ним на дверях та одвірках робили хрести, щоб "упирі і всіляка нечиста сила не мала впливу". А дівчата збирали букові тріски на подвір'ї, приказуючи:

— Самі букові, самі букові! — Це для того, щоб добре збиралися гриби.

18 січня — *Голодна кутя, голодний святвечір*

Готують третю (й останню) кутю різдвяно-новорічних свят. Називається вона "голодною" від того, що з цієї пори і до наступного дня, доки не освятять воду в річці, люди говіли, себто не їли. Власне, це був останній день колядок.

Здебільшого на голодний святвечір "водили Меланку" дівчата, хоч у деяких реґіонах вчиняли це і парубки. На переважній території України основні дійства завершувалися після Василів.

З голодною кутею пов'язані цікаві обрядодії "закликання морозу". Адже хрещенські холоди були у давнину найміцнішими. Перед тим, як сісти за вечерю, господар брав ложку куті, підходив до вікна (іноді прочиняв кватирку) і тричі казав:

— Морозе, морозе, йди до нас куті їсти! Після паузи знову звертався:

— Не йдеш? То не йди ні на жито, ні на пшеницю, ні на всяку пашницю!

19 січня — *Водохреща, Водощі, Йордана*

Це третє, найбільше і завершальне, свято різдвяно-новорічного циклу. З ним пов'язують хрещення Христа на Йордані. Відтак у всіх селах, де були церкви, святили воду. Зранку чоловіки йшли до річки чи ставка, вирубували з льоду хреста ("йордана"), ставили його поруч з ополонкою та обливали червоним буряковим квасом. Під обід священик, виголосивши молитву, освячував воду, занурюючи в неї срібного хреста. Після цього випускали в повітря кілька пар голубів і вчиняли гучну стрілянину холостими набоями.

20 січня — *Івана Предтечі, Хрестителя*

У цей день виносили з хати хліб і сіль, що лежали на покуті від багатої куті, і, розламавши на шматочки, годували тварин. Це ж саме робили і з сіном. З Івана Хрестителя жінкам дозволялося шити і прясти. Не випадково мовиться:

"Після Івана Предтечі хто не робить, того б'ють у плечі" чи "Прийшов Іван Предтеча та й забрав свята на плечі".

21 січня — *Опанаса, Пів-Івана, Різдвяний день*

Святкують переважно жінки, бо кажуть, що "Пів-Івана полоще ложки". Цей день збігається з Різдвом, а тому іще називається "виряджанням", або "проганянням свят". Власне на Різдвяний день повністю завершуються всі святки зимового циклу.

23 січня — *Маркіяна*

Його називали ще "Грицем-літозазивачем" — "Який день — таке й літо. Іній на стіжках — на мокрий рік.

25 січня — *Тетяни*

Якщо вигляне сонце, то рано прилетять птахи з вирію, а коли сніжно, то дощитиме по літі.

28 січня — *Отдання, Видення*

Вважають, що в цей день чаклунки дають "даннє". В народі побутує безліч повір'їв про те, що деякі люди можуть будь-кого приворожити до себе, наслати різні хвороби тощо.

31 січня — *Опанаса*

Переважно цей день буває холодним, а тому казали:

З Панасовими морозами жарти лихі. На Опанаса-ломиноса бережи носа.

Новий рік — до весни відлік.

На Новий рік прибавилося дня на заячий скік.

Сонце блищить, а мороз тріщить.

Катерина ВАСИЛЕНКО: «ЩОБ ВЕСНА У СЕРЦІ КВІТУВАЛА...»

БУДЬМО ЗНАЙОМІ!

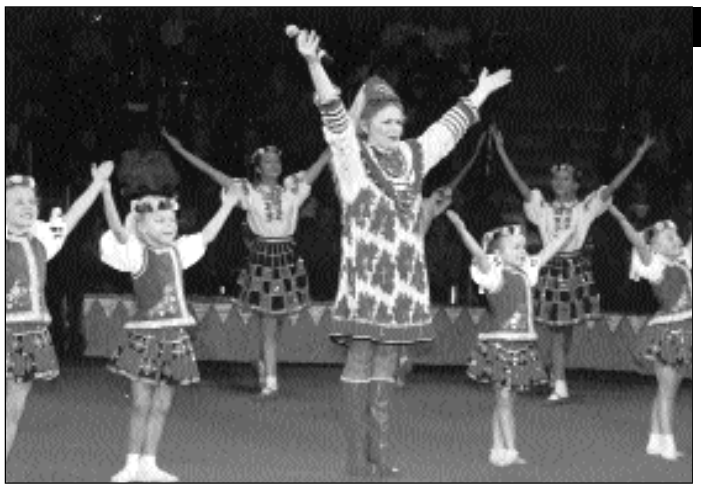

Програма співачки Катерини Василенко називалася відкрито й однозначно: "Я — українка". Національний цирк України, де рік тому відбувся її концерт-бенефіс, був переповнений — вітати улюблену співачку прийшли друзі та земляки, палкі прихильники її таланту. Глядачі захопленими оплесками вітали кожну виконану пісню: "Я — українка", "Волошкове поле", "Приїжджайте частіше додому", "Одцвітає сонях за селом", "Пролітали гуси", "Шлюбна ніч", "Лукава я", "Моя Україна"…

Багато разів я чув пісні Катерини Василенко по радіо. Звернув увагу на чистий, проникливий голос співачки. Але не знав, що вона ще й багатогранна творча особистість — пише пісні, казки та оповідання, смішинки і гумоски, лауреат багатьох конкурсів та фестивалів, пісенних вернісажів. Її пісні "До ясеня-красеня", "Чарівне ім'я", "Примадонна", "Шумить гроза", "Побажай удачі", "Море" залюбки виконують відомі українські співаки. Вийшло дві її аудіокасети "Хусточка-хустинка" та "Шлюбна ніч", про співачку створено музичний телефільм "І розцвіла душа моя в піснях", знялася К. Василенко у художньому фільмі "Схованка біля червоних каменів".

І ось нещодавно я зустрівся із Заслуженою артисткою України Катериною Василенко, привітав із присвоєнням почесного звання, а заодно попрохав співачку про інтерв'ю для читачів газети "Слово Просвіти".

— Катю, коли Ви вперше заспівали на сцені? Чим запам'ятався той виступ?

— Якщо не брати до уваги тієї обставини, що танцювала і співала на шкільних концертах у своєму рідному селі Шевченкове, — то запам'яталася сцена військової частини льотчиків у райцентрі. Вони були шефами Прилуцького педучилища імені Івана Франка, де я тоді навчалася. Так от — співаю якось на концерті у військовій частині свою улюблену пісню "Ой не світи, місяченьку". Співаю вже вчетверте — дуже подобалась вона льотчикам. І враз один військовий зривається зі свого місця, легко заскакує на сцену, підхоплює мене на дужі руки і стоїть. Стоїть хвилину, дві, три… Бачили б ви, що творилося в залі: спочатку була мертва тиша, а потім — шум, гам, скандування глядачів "гірко, гірко!.." А які легенди почали тоді ходити по місту! Дуже вже гарний льотчик був, і форма військова чудова, до лиця йому, один кашкет чого був тільки вартий! Усім так і хотілося, щоб ми з ним одружилися…

— І що ж?

— Та, юна Катя, мріяла не про заміжжя — бажала вчитися співу… Після закінчення педучилища я залишилася працювати у Прилуках, паралельно вступивши до театральної студії Київського театру оперети. Навчання давалося мені дуже легко. Я любила сценічний рух, сценічне слово, фехтування, вокал. Коли на одному з екзаменів я виконувала серенаду Шуберта, якась жінка заглянула до аудиторії й попрохала: "Покажіть мені, будь ласка, ту дівчину, яка щойно так гарно співала". Любили мене й за почуття гумору.

— Ви залишилися працювати в театрі після закінчення студії?

— Так. Три роки я була в захопленні від роботи в театрі оперети: барвисті костюми, загадкові образи, класичні зачіски. Я була повна сили — продовжувала заняття з вокалу, голос мій звучав прекрасно. Та після пропозицій — далеко не творчих — головного режисера я зрозуміла, що життя — складна річ. Розмова та здавалася трагедією: не хотілося залишати театр, але й роль коханки — не для мене… Перейшла працювати до Укрконцерту. Нині я, вже дванадцятий рік, солістка Асоціації діячів естрадного мистецтва України. Я знайшла себе в іншому, хоча й люблю оперету. Залюбки співаю естрадні пісні, зберігаючи в них український мелос. Бо до української пісні, яку вперше наспівала колись над моєю колискою мама, ставлюся особливо трепетно. Пишу пісні сама. А коли придумаю щось гумористичне, одразу мамі читаю — вона так щиро сміється, а я з нею теж. Вийшла з друку книжечка гуморесок "Народне кодування".

А ще — готую нову концертну програму, що продовжить уже визнану і бачену вами.

— Пані Катерино, Ви — оптимістка чи песимістка?

— І те, і друге. Коли поридаю, а коли й поплачу. Для різноманітності (сміється — *О. В.*). Коли мені дуже сумно, я перечитую "Кобзар" Тараса Шевченка і проживаю разом з автором кожне прочитане слово. Знаходжу також відраду у вишиванні — мама моя гарно українські рушники вишивала. Люблю квіти, вважаю їх божими творіннями. Одне слово — живу як усі, кому теж нелегко. Але не втрачаю здатності помічати красу.

Розмовляв і фотографував
Олекса ВАЩЕНКО

СМАЧНОГО!

РЕЦЕПТИ НАШИХ ЧИТАЧІВ

Наша читачка з Києва Емма Іванівна Луцик прислала нам "смачного" листа і цікаву пропозицію: вона вважає, що газета "Слово Просвіти" мала б друкувати рецепти наїдків і напоїв, популярних у різних реґіонах України. З часом могла б скластися цікава книга сучасної української кухні, створена за допомогою буковинок, галичанок, наддніпрянок і т. д. Пропозиція пані Луцик нам сподобалася, сподіваємося, що її підхоплять наші милі читачки і господині. А на почин Емма Іванівна пропонує кілька власних улюблених страв.

Цибуляники

Узяти 3 цибулини середньої величини і дрібно порізати. Посолити за смаком. Заправити 3-ма ложками борошна. Збити 3 яйця і гарно перемішати з цибулею та борошном. Можна додати подрібнену зелень кропу та петрушки або грибний кубик "Маггі". Ще раз добре вимішати і смажити як оладки в киплячій олії на гарячій сковорідці.

Подавати зі сметаною або кислим молоком.

«Микитеї»

Свинячі або телячі битки нарізати товщиною 1 см, поперчити, посолити, відбити і покласти на холод. Тим часом білу курятину перекрутити на м'ясорубку, додати спеції, сіль, жовток 1 яйця.

Охолоджені битки змазати білком, покласти всередину начинку, закрутити трубочкою, яку скріпити дерев'яною зубочисткою чи перев'язати ниткою. Можна запанірувати борошном чи сухарями. Обсмажити на сковорідці і, склавши у сотейник, протушкувати в духовці. До микитеїв пасує соус на будь-який смак. Особливого смаку ця страва набуває, якщо в чавунець покласти чорнослив із кісточками. Сливи заздалегідь миють, заливають на 7 хвилин окропом. Набубнявілий чорнослив кладуть на дно посудини, додають 50 гр. масла, зверху викладають микитеї, накривають кришкою і ставлять на маленький вогонь у духовку.

Отож — самі смакуйте і родину пригощайте! А нам надсилайте свої рецепти, кулінарні секрети і поради!

ЮВІЛЕЇ РОКУ

ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ

510 років тому, 12.10.1492 р. Христофор Колумб, італійський моряк на службі короля Іспанії, досягає архіпелагу Багами і відкриває Америку.

480 років тому Фердинанд Магеллан, португалець на службі короля Іспанії, вперше здійснює кругосвітнє плавання навколо земної кулі.

230 років тому англієць Джеймс Кук вирушає у свою другу подорож навколо світу, відкриваючи країну тисяч островів і архіпелагів на Тихому океані — Океанію.

ТЕХНІЧНІ ЗДОБУТКИ

360 років тому француз Паскаль сконструював першу механічну лічильну машину, яку пізніше названо арифмометром.

290 років тому англієць Ньюкомен виготовив першу парову машину для пресування.

220 років тому англієць Уатт збудував паровий двигун.

210 років тому британець Мердок створив систему газового освітлення вулиць.

60 років тому італієць Енріко Фермі, працюючи в США, побудував перший ядерний реактор (між іншим, — під трибунами стадіону в Чікаго).

40 років тому (10.07.1962 р.) США вивели на орбіту навколо Землі перший телекомунікаційний супутник "Телестар-1". Того ж року, 14.12.1962 р. американський космічний зонд "Марінер-2" вперше передав на Землю інформацію з Венери.

30 років тому (14 — 25.02.1972 р.) автоматичний космічний корабель "Луна-20" (СРСР) сідає на Місяці і, після здійснення кількох експериментів та взяття проб місячного ґрунту, повертається на Землю.

Не всі з цих дат є "круглими", проте завжди приємно нагадувати собі, що людство ніколи не стояло на місці у своїх прагненнях відкрити, створити, винайти щось таке, чого доти не існувало. Homo sapiens завжди думала і придумувала, і тільки таким чином рухала уперед прогрес у науці і техніці.

Принагідно варто нагадати, що перший ядерний реактор укладав сам Е. Фермі та кілька його колег. Причому, укладали вручну, з "цеглин" графіту та урану, заздалегідь поклавши в центр своєї, досить примітивної конструкції, кілька кадмієвих стержнів. І досі екскурсантам демонструють обгорілі стіни і сліди від запеченого графіту під трибунами стадіону, де було викладено перший у світі атомний котел і на ньому вперше отримано керовану ядерну реакцію. Не зважаючи на "дитячість" першого реактора, вибуху не сталося завдяки точності розрахунків, проведених ученими.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук та Олег Бесський.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
Передплатний індекс 30617.
Зам. № 3301203. Наклад 5000.
Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає.
Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.